

Eläinden Zooti-Kirja,

Sosa

Hewoisten, Lehmäin, Lammasten, ja
muun pienen Karjan ja Rahwaan,
Trujamen ja Itikkain
Taudit

Sa

Parannukset, Lääkitykset ja Koti-
Huusaukset

Löytään

U. = B. = C. een jälkeen sositetun Registerin
johdaturesta ja Numeroin osoturesta
Kirjahan:

Suomeni tulkitut

Sa

Monesta Kirjasta, niinkuin myös korma kuulo-
sta ja wälittä omaista koettelemuresta
waarin otetut ja footut

CHRISTFRID GANANDERilda,
Phil. Mag.

Kolmas Nöspano.

Helsingforsissa ja Turussa 1829.

Prändätty J. C. Stenckellin ja Pojan tykönä.

Getwoisesa هنگي miehen: Waimolla Talon
pidändö. Suomen Sananlastu.

Kelle hobbone on ojas, selle jalg peab ol-
lema maddalamas. AEsthon.

Suomalaiselle Lufialle:

Eläinten Tautein ja wammoin oikia tunteminen ja niitten parantamiset, eli, se nyhjän Ulkomailla, Frankriikissa, Danmarkissa, Hollandissa, Saksanmaassa ja Ruokissa ylösotettu Weterain Konsti, on tosin niin hyödyttävä ja tarpeellinen, että ilman sitä, Talot ja maat häwiävät, maan asujat köyhtyvät ja särpymen ja muun Karjan annin puutoresta nääntyvät: Yri wanha Suomalainen Sananlasku sen todistaa, joka sanoo: Hewoisesa miehen henki ratsusa rahan wahinko.

Waiikka^o nyt wahinko on nähtävästi suurt Hewoisen, Eläimen, Raatwaan, Lampaan, Karigan, Sian, Kanan, ja, waiikka se olisi Porsaan pois tullessa, ruton, loukkauren, taudin, haawan eli muun wian kautta; niin ei kuitengaan meidän maasa, misään asiasa! olla huolimattomammat, kuin Karjan holhomisesa, Eläinten tautein tunnosa ja aikaisten lääkitysten ja parannusten hantkimisesa; niin että se

on ihmet, että Hemoiset, Lehmät, Naudat ja
Trujamet ja Stiffat niinkään menestymät, ettei
ne kuole sukupuuttoon.

Yhden Talonpojan ja maan miehen suu-
rin äwerjäishys seisoo siinä, että hän on ri-
kas kaikenlaisesta Karjasta. — Tämä on kaitille
tuttu asia. Mireis siis jokainen Isäntä ja
Emäntä sois Karjansa menestymän, pysymän
termeenä ja hengisä? Onko se parempi että
Eläimen taudista olla tietämätöinnä, ja an-
taa Rahwaansa kuolla ja turmeltua? Eikö se
ole tosi: Että jompa Lehmä lähtehepä,
sen kääsi alinna. Mikä murhe, suru, mieli-
paha, harmi ja itku, on monella Talon-Emän-
nällä ja Karja-Waimolla Lehmän eli muun
Eläimen näändymisessä.

Tätä ajatellesani, olen minä niinkuin
maalla asuva, maan miesten hywäxi Suo-
men kielexi tulkinut, ja sieltä ja täältä
koonnut tämän Eläinten Tauti-Kirjan;
erinomattain kuin Suomalaisilla ei ole tä-
hän asti ollut muuta apua Eläinten Taudessa,
kuin mitä juorin Aikat ja Aijät, Kuo-
harit, ja walehtelewaiset welhot, noi-
dat, Taiturit, Myhrrys ja Sudo mie-
het, owat monen pöyhistelemisen alla luule-
tellet ja kehuneet tietävänsä, ja että ynni

senkalldainen tyhmä Epäusko kansan seasta katoaisi, ja ihmiset tottuisit ja taitaisit ike hätätilasa kotona saatavilla wälifappaleilla Gläimään huusata ja parantaa.

Minä en lue sitä häpiäri, waan iloreni ja maafunnan hywäri, jos tämä kokous Gläinden Tautein lääkityristä, luultaisiin ei minuun sopiwan. — Minä vastaan ainoastansa, että ne jaloimmat suurisa ja korkeisa wiroisa olewaiset Miehet kaikista säädyistä, owat sekä ulkomaalla että meidän waldafunnasa, Gläinden taudeista kirjoittaneet ja paljon taitawasti Maan Miehillä haastanehet. Eiköstä myös se pyhä Raamattu meille nähtä, että se hurstas Abeli, ne pyhät Patriarchat Abrahami, Sakobi, kuningas Davidi ja monet muut Jumalan ystävät karja laumoja paimendaneet, niitä holhoit ja niistä rikastuit, elit ja menestyit? 1 Mos. K. 46: 34. 47: 3.

Ruohiri, owat seuraawaiset Kirjat Gläinten ja erinomattain Hewoisten taudeista ulos tulleet: Sluga Gubben, 2:dra Delen, pag. 120 = 134. Kloka Guman, pag. 144 = 155. Hushälls- och Konst-Cabinettet, 1 Delen, pag. 129, 242, 2c. 2:dra Del. pag. 22-260, 267, 282, 351, 407.

Von Akens Hus- och Res-Apothek, pag. 291 2c.
Colerus på Swenska, 2:dra Delen, pag. 231-
396. *Adelig Öfnings 13:de Tom.* pag.
117, 200. *Gårdsfogde-Instruction* pag. 29.
*Nödig och nyttig Samling af approbe-
rade Läkedomar för Boskap och Kre-
atur*, 2 Cap. pag. 16, 45. *Behms Håst-
Bok*, 2c. 2c. 2c.

Osta siis halulla Tämä Suomalainen
Eläinden Tauti-Kirja, alä itke ja
fäästä rahaasi; kyllä Hemoises ja Karjasi enäm-
män maraa.

Frantzilla sta Pohjanmaalla sinä 20
päiw. Syys-Kuusa Wuonna 1785.

CHRISTFRID GÄNANDER, I
Phl. Mag. Ostrobottn.

Eläinten Tautiin ja Vammoihin lää- kityksiä, parannuksia ja neuvoja.

4

N:o 1.

Kuin yri Hewanen ei tahdo menestyä;
waan lamaantuu.

Anna hänelle kahmalo maltaita, sekoitettua
rauan (mästän) kanssa, herneen werta pi-
run pastaa hienoksi leikattua, ja älä anna hä-
nen sen jälkeen syödä eli juoda 6 tiimaan.

Ilman sitä laima lairilla eli wäännillä
reikä seinään eli seimen laitaan Hewanisen kuo-
non kohtaan, johon pannaan pirun-pastaa, kam-
fertia ja kynsilaukkaa, Heimoisten haistaa, pane-
eteen 8 kulmanen napula, kuitengin ettei se ru-
senna sisälle pantuja kyyhdejä.

Eli neulo nämät kyyhdit pään päälle kii-
muun eli päähisiin, joka on hyvä matkoisa.

Pidä tallisa hakatuita kuusen hakoja; se
friskaa ylös Hewanisen ja lisää soataa.

Pane myös usein apesten sekaan kuusen ha-
koja, karpán kuivettua lihaa ja olutta; eli an-
na syödä wälillä haawan lehden kerppuja eli
kuivatuita haawan kuoria: nämät kaikki pitää
Hewanisen pulsteana, kaunisna ja waimasa.

N:o 2.

Etä warjella Hewoisia ystästä, kōhāstä, kurrku-
ja pää-taudista=

Ota Fœnum græcum, enemmän kuin puoli
lusikkaa joka Hewoista kōhden, lioita wiin-ätik-
kasa että se seiso sen yli, yhden yön, aamulla
kallistetaan ätikka pois, ja sitten sekoitetaan
fœnum græcum hnywä puoli lusikallista maltai-
hin joka Hewoille syödä, jonga päälle ei he
saa juoda ennen kello xxi. Tätä annetaan sy-
ryllä, kuin Hewoiset sisälle otetaan. Jos sinä
hawaihet, ettei tämä ensi kerran vaikuta wat-
tan puhdistusta, niin anna jälle uudesta saman
werta kolmanna päivänä. Käy N:o 31.

N:o 3.

Koska Hewoisella jo on kurrku- ja
pää-tauti.

Ota Malia (koin-ruohoa) ja Pujoa
puoli kuivannutta, yhtä paljo molemmista, ja
pari kahmalota Kanan-paskaa, eli Knyhkyi-
sen, joka parempi olisi, ja sekoita yhteen ne-
likkoon, johon pannaan kuuma tiilikivi, johon
nelikkoon painetaan Hewoisen turpa, ja heite-
tään loimi Hewoisen pään yli, että se saa sär-
pää kaiken sawun sisäänsä; kuitengin annetaan
Hewoisten wälistä nostaa turpaansa wlös, ettei
se läkähdy, ja että uusi kuumettu tiilikivi muu-
tetaan; Tätä tehdään, tiiman aika joka kerta,
kolme eli neljä aamua perästyriin, ja jälstä He-
woisella wāhā ratustetaan; niin kino limpeisä
ulos tippu sieramista.

Toisin.

Pane kuusen haaloja ja termaa ämpäriin, johon pannaan kuuma tiilikivi, että höyry siitä ylösnousee, josta ylösnoussessa Hemoisen pää pidetään loimen alla.

Eli: Ota Hemoisen jouhia, sido ne harjari, ja kasta sulattuun tulikiiveen, sytytä se, ja pidä Hemoisen sieranten alla, loimi pääsi yli. —

Mielä: Ota tuoppi Shria, keitä ne wedesä kannen alla, siki kuin ne halkeemat, sitten ne pannaan pussiin, joka pitää oleman niin suuri, että Hemoisen turpa siihen mahtuu, josta filmiä myöden siihen pistetään, että hän huiwin wetää siitä höyryä sisällensä. Kun sitä on bruukattu kolmasti eli neljäksi, niin hän pääsee kirkku taudistaan. Pussi pitääis oleman buldaanista eli nahasta.

N:o 4.

Hemoisten pernan hyppyyn. (Stäfran.)

Anna Hemoiselle kouran täysi Riissan paska, hienori surmottua lämmitettyä oluesia, kuin sinä ensin olet ratustanut hänellä — 4 eli 5 tiimaa pitää sen olla juomata.

Eli ota, Galanga 1 luodi, Kubeber 1 luodi, pitkää pippuria $\frac{1}{2}$ luodi, Aniria $\frac{1}{4}$ luodi, wakiata aivastus juurta $\frac{1}{2}$ luodi, jotka jauhori surmotaan ja annetaan sisälle.

N:o 5.

Etä Hemoiset saisit hywät ja tiwiit kawiot.

Sekoita jotain Saran-soopaa ja tuoresta Sian-sontaa, kiehauta pannussa hiilistöllä, hilja-

reen, johon sekoitetaan tuoresta terwaa — woi-
tele sudilla Hemoisen kario; mutta Hemoisen
pitää aina seisoman Lehman sonnasa; se on
päälle-luotettava konsti.

N:o 6.

Keyyni Sikoja parantaa.

Surmo kaxi Tammen terhoa (galläppel)
eli 3 hywin hienori Sialle, ja wähä Sian
kiredä (orsten, Lapis Suillus). Nämät sekoit-
ta Taikinar, pätkinän suuruder; anna Sial-
le, silloin ja tällöin kesa kuitwalla erinomat-
tain — kuins panet niitä syötettän, on tämä
tarpeellinen, 14 päiwää ennen, ja kolme päi-
wää ennen kuin ulos otetan.

N:o 7. Katso N:o 50.

Täitä, waarnikaita ja wäiweitä pois aiaa Wa-
sikoista ja Porsaista.

Eiputa ainoastansa muutama pisar tupakin
öljyä silloin ja tällöin ihohon, niin ne pakenewat.

Pyhi-Eraanilla eli meren ajolla; eli Glä-
wällä hapialla, suolattomasa woisa. Nese Suo-
kanerwa wedellä, joka keitetään. Tee lytkyt
Tuomesta kaulaan, jota hajua wäiweet pake-
newat.

N:o 8. Katso N:o 25.

Sarwi-Kaawaille, Wuohille ja Lam-
paille, menestyperä.

Ota kansiä Niini puusta, ja pane E-
lainten juomaan, niin estetään monta tautia.
Kuins myös näet, ettei Gläin menesty ja mai-
dosa ehtyy; niin ota tätä kansiää kappale, joka

surwotaan eli leikataan hienoxi, ja annetaan Eläimille haaliasa wedesä wähdän jauhojen kans-
sa; josta tulee hywä muutos.

Wielä, saitaalle Eläimelle.

Sakkaa pää ja pursto Räärmeeltä, luit-
maa sen wäli ruoto laudalla uunisa, surwo
hienoxi, ja anna täysi Raamaalle 1 luodi si-
sälle, nuoremmalle wähempi.

N:o 9.

Lampoille ja märehitimätyille Eläimille
ja Lehmille.

Ota Dhran ja Rukiin jauhoja ja jau-
hetuita maltaita yhden werta kumpiakini pa-
ne siihen wähdä Liewerstikkua, pirun-pa-
staa, ja hyri muna, jostaista Eläintä kohen,
ja wähdä Termaa: kaikki nämät sekoitetaan yh-
teen Sillin taikka Silahkan suolaweden kansa
niin saksari ettäs taidat kourallaa ottaa — an-
na tästä Eläimelle 2 eli 3 aamua, hywä pallo
eli möhkälä.

N:o 10.

Warjellus wälikappale Lampaille Wesi-tautia
ja muita tautia wassen.

Rägo N:o 24, 25.

Antimonium crudum 6 luodia, Saltpie-
taria 4 luodia, Lawermarjoja 6 luodia, Tuli-
liwää 3 luodia, surwotaan hienoxi, ja sekoite-
taan 4 kahmalon suolain kansa, yhteen kannuun
wanhaa olutta; josta sitten annetaan Lampaille
kahdesti wiikosa, erinomattain aamuilla ennen
kuin he saawat syödä eli juoda; ainoastansa Lu-

sikallinen erältä, sitten kuin se on haaliari tehty; Lamma ei saa syödä eikä juoda kolme eli neljään tiimaan.

N:o 11. Koko N:o 87, 32.

Sewoisten Umpi-tautiin.

Surmo punasta laikkaa jauhori, ja anna siitä Sewoiselle pensiasa juomasa, oluesa, joka wiisiin amaa.

Eli ota wanha Tupakki piippu, kras-saa se hywäri, pistä Tupakkia koppa tähteen, sytytä, moitele warssi raswalla; pistä Sewoisen perä-suoleen, jonga se polttaa ulos muutamalla henkäyksellä, ja saa sontia.

Tämä on myös hywä Sewoisten ruton aikana; eli uita Sewoisia joka päiwä, niin ei ne tule loukkaus tautiin.

N:o 12.

Koska Sewoinen on ajettunut mulkuisia eli reitten wälissä.

Ota uusia tiilikiviä, tee ne tulikuumari, pane laudalle, sowitzi takia säärtten wälissä; muodota sille kuumalle kiville ätikkata, eli wuohen rieskaa että se höyry lyö ulos mulkkuihin, ja anna iso loimi rippua Sewoisen kuppeilla; Tee se 5 eli 6 päiwää, siinä kuin ajettuminen itsestään sulaa.

Sautoa, humaloilla, malilla, pujolla, ja Ewerstikulla juomasa keitettyinä, on myös hywä sulamaan.

N:o 13.

Paiselle eli Kupulalle, Satula-wyöskä.

Jos ei se ittestään aukene, amaa se teräwällä weihdella, ja puserra hywin ulos märkä. Sta sitten poltettua ja hienottua alunata, josta jotain pannaan haawaan; Toisna päiwänä pestään se wiinalla, josta on keitetty Agrimoniaa ja wiirakkaa; sitten otetaan näkin kengiä eli simpukan kuoria joita rannoilla löytään, joka poltetaan ja surwotaan pulwerixi, siihen sekoitetaan hienottua wiirakkaa ja sokuria. Pirotä tätä pulweria haawaan, niin se paranee.

N:o 14. Raho N:o 37.

Ulkonaisiin wikoin Satulasta eli Siloista, kuin ne lyöttäwät Herwoisen.

Jos hyi Herwoinen tulee löytethy seljältä, niin että siinä talwen liha ja märkä jo näkyy; niin ruukataan seurawaista: Wiktrilliä ja Utermönjaa yhden werta kumpastain; Snkifääriä 4 eli 5 luodia, jotka surwotaan, ja sen päälle kaataan 1 kortteli wiinaa, keitetään uudesta kruukusta ja waho pois otetaan, sen jäähdytyä pestään haawa; niin se tulee puhtaaksi; sen puhdistettua tähän pulweri yrtistä Dxtunga juurista ja lehdistä, Hauwin hambaisista ja ehrenpriisistä, jota formein wälissä eli hypeistä haawaan pirotellaan; kuivaa ja parantaa.

Eli: hierotaan se satulasta lyötetty paikka warsan polwen ruoholla. (Sungfru-twäl, polygonum piper.)

Eli: Saipualla ja palowiinalla pestään haawa.

Jos Satulan alla on Kupula, joka ei vielä
ole määrille käynyt.

Niin on tuoret Lehmän sonta hyvä,
sekoitettu suolalla ja etikalla, hywin yhteen
hämmentetty, joka paiseen eli kupulan päälle si-
dotaan; ja anna olla $\frac{1}{2}$ vuorokautta kofkemata,
niins näet hyvän mailuturen. Jos vielä tar-
mittaisiin, niin saat jälle panna samaa päälle.

Mutta jos satula on hituttanut ainoa-
stansa karmat pois ja marraa kettä; niin ota
muurisaavia uunista, joka survotaan hienoksi,
joka sotketaan Etikan, paloviinan ja
Kananmunan valkean kanssa, että se
tulee plaastariksi, joka pyhitään riemulle, ja pan-
naan wamman päälle: auttaa totisesti.

N:o 15.

Jos hewoisen jalat heltyy sannasa ja
ruodikosa.

Lämmitä wettäämpäriin, wispilöige siihen
soopaa, ja pidä siinä Hewoisen jalat wuoro-
tellen, josta ne kohta paranewat.

N:o 16.

Jos hewoinen eli muu Eläin tulee madon pannuksi
eli Käärmeeltä pistetyksi, eli muulta myr-
kylliseltä itikalta purruksi.

Anna Hewoiselle eli Lehmälle 1 luodi
Theriaakia wiinasa eli haalosea oluesa;
mutta Lampaalte puoli. Tämä on myös willi
Koiville hyvä, eli anna 4 Ryöwäriin Et-
tikata; pane putken ja alannin juurta,
purtua pajun kuorta, suolan ja happoimen lei-
wän kanssa, haawan päälle.

Wielä Toisin, |Käärmeen pistoa vasten.

Ota sammalta elizjälälätä wanhoilta aidoilta, kissan juuston ruohoa ja malia, jotain kumpiain, keitä wanhasa oluesa, kannen alla, että $\frac{1}{2}$ on kokeon kiehunut, niin olut waatteen läpi ulos puserretaan jälle pataan; Tähän surwotaan tulikive peukalon werta, yri lusikallinen termaa, ja kappale talia eli wanhaa thraa kanan munan werta, pannaan jälle kiehumaan, kannen alla, että ne kaikki hywin ynnä kiehuwat; kuin se jähtyy niin, että Hewoinen sen karsii, niin pidetään sen pää ylhällä, ja kaataan makkara sarwen kautta kolme lusikallista kumpaiseengin sierameen; yri riepu kastettu tähän keittoon, pannaan ajaneen paikan päälle. Sitten ratastetaan Hewoinen lämpymäxi, ja ei anneta syödä eikä juoda 6 timeen.

Sitten kuin Hewoinen on ajettu, otetaan pujoja ja keitettyä humaloita eli hiiwoja, jotka keitetään kaljasa, ja pannaan, waha ulospuserrettuna, paiseen päälle, ja sidotaan muulla waatteella, ja annetaan olla $\frac{1}{2}$ wuorokautta.

N:o 17.

Kuin Hewoinen on lapaantunut (Wofallen).

Otetaan äkermönja, Swartrot juuri ja lehdet, wintergrön, Celadonia, Tormentilla eli puna juuri, winterblomma, kissan juusto, kamillin kulkia, kummastein kourallinen, jotka kaikki keitetään juomasa, ja lämminnä päälle pannaan, ja lämmitetään aina uudesta; mutta Hewoista pitää kahdesti päiväsä warojen ajettaman alas mäkiä; sidotaan myös terwes jalka ylös jo hyppäytetään alas mäkiä, taluttain,

siellä kipiällä jalalla — — —. Eli hierotaan
lapaa ja olkapäitä väkewästi Tiilikimellä ja
lämpymällä Soopa wedellä.

N:o 18.

Kuinga Herwoisen saattaa pitää hywästä lihasta
ja woimasta vielä 20 Talwiasna.

Ota Huhti- ja Eski-Kuusa, kuin Herwoi-
set on heikommät, $\frac{1}{2}$ lappaa rukiita, pane kui-
waan rauta pataan, hiilistölle, pahda ne hy-
win, mutta älä polta; hämmennä puulla wä-
listä — pidä kanji padan päällä. Kuin nämät
rukiit jähtyh; surwotaan ne, ja annetaan He-
woiselle kourallinen, aamuin ja illoin, jälkeen
juottamisen, ja heinäin päälle.

N:o 19.

Woimiin, Herwoisen ja Eläinden, haawoin

Ota suoloja kahmalollinen, pane pusstiin,
joka hywin läpimärjäksi kastellaan, ja pannaan
poroon ja tulisia hiiliä päälle, koska se niin on
 $\frac{1}{2}$ tiimaa liesessä maannut, surwotaan suolat hie-
nori, ja pirotellaan silloin ja tällöin, ha-
maa, niin se paranee, haawa pestään lähde we-
dellä, eli ihmisen kullalla.

Eli: keitä wanhaa woita ja ihmisen kusta,
ja kaada haawaan, peitä riemulla.

Eli: ota kahmalo katajan-marjoja,
surwo ne: puum-öljää $\frac{1}{2}$ korttelia, $\frac{1}{2}$ tuoppia
palowiinaa, pane lämpymään uuniin eli poroon,
potellisa seisomaan 3 eli 4:xi päiväksi, huihkuta
välillä: voitele sulalla, eli kaada haawaan
sisälle; parantaa pian. Se on myös ihmisten
haawoille hywä. Eli:

Eli: woitele T ä r p e n t i n öljyllä.

Eli: pese haava usein Saltpietari wedellä, eli moder-luutilla.

N:o 20.

Säwistuneille Herwoisille.

Kuin sawi on tärttunut Herwoisen ihoon, leikataan eli keritään karwat pois. Ota sitten piki-sawia ja sotke se o l u e n kanha, niinkuin muurari-sawi; sido sitten se Herwoisen iholle, muuta aamuin ja illoin, niin se paranee.

N:o 21.

Täisä eli wäiweisä olemat warsat.

Seulotaan tuhkaa päälle, eli pestään lipiätälä, eli suo-kanerwa wedellä; eli T ä i rüchön kieneniä ja kruutia kuffaroon kaulaan ripustetaan. Suitaan usein, sualla ja kuusen hailla.

N:o 22.

Estää parmoja ja itikoita Eläimistä.

Woitele sarwein wälistä ja juurelta meren ajolla eli Traanilla, eli keitä Traania wedesä ja pese sillä, ulos laskeisa, niin pakenee se k ä parmat että sudet. Mutta karwa lähtee kesän päälle.

Eli: keitä männyn kerkkiä padaallinen, pese sillä wedellä joka on pihkainen, ei pysty enää parman hammas.

N:o 23.

Etä Lehmät hywin lypsäis.

Ota kuivaa C a l m u s t a ja E i w e r s t i k k u ä, leikattua hienoxi, lusikallinen kumpastain, pane tygö leikatuita k y n s i l a u k a n k y n s i ä 2:xi ja

hienori surmottua Tulikiveä $\frac{1}{2}$ lusikallinen; jotta kaikki sekoitetaan, kahden kahmalon mal-
lasten kanssa jotta jotain kastellaan: See saman
werta joka Vehmälle, josta silloin ja tällöin tai-
dat sisälle antaa joka 6:des viikko.

Kuin Vehmä poikii, anna hauteeri poltti-
jaisia, herneen wartsia, nauriita, kaalia,
nauriin nattoja, khrweliä, röpetoja, pyör-
tänö-lukkia — — — jauhoja ja suoloja hau-
teen päälle — että Vehmä juopi hywin, niin
maito suonet aukenewat, ja lypsää runsaasti.

N:o 24.

Lammasten Wesi-tautiin.

Ota Raatteen juuria, kuitua, surmo; an-
na lusikallinen suolan kanssa, maltaisa jotta on
kasteltu, Lampaalle.

Katajan-marjoja kourallinen, suolo-
ja, maalia, kauran-jauhoja, Lawer-mar-
joja, saman werta ja lusikallinen terwaa Lam-
masta kolden, surmotaan, sotketaan, pannaan
kroopille laiwetun pölkyn päähän, kuitwataan
kowiari, pystytään keskelle Lammaks karsinata:
jota Lampaat nuolewat mielellään suolan täh-
den; ja tulewat warjelluxi wesi- ja leuhko-tau-
distä. — — Että syöttää Kataja ja myös Le-
pän-lehtiä kofta syrystä, eli männyn gin-
hakoja on hywä Lampaalle, estämään wesi-
tautia. Katso N:o 63.

N:o 25.

Mistä tietään, jos Lampaat owat
Terweet eli ei.

Kofoa Lepän-lehtiä syryllä, syöttää Lam-

paille Tammi-Kuusa; jotka syöwät niitä, ovat terweet; mutta jotka moittivat, ovat epäilemätä sisältä sairaat; sekoita silloin heidän juomaansa niinen käänsää. Katso N:o 10. 8.

Jos monet punaiset suonet on Lampain filmisä, niin ne on terweet; mutta jos suonet on walkiat, niin ei Lammaa voi hywin.

N:o 26.

Saada Kanat hywin wiriässi munimaan.

Anna joka Kanalle Maalis-Kuusa Kerran, ja Elo-Kuusa 4 eli 6 jänexen lokaresta, kiiisotkun sekaan; jos useimmin syötät, niin Kanat munii kuoliari ittensä. Eli: anna nuorelle Kanalle, kuin se ensin rupeaa munimaan, puoli tuoreesta mateen marasta, pienixi palaisixi pepanoittu, kiiin sekaan; niin siitä tulee hywä Kana munimaan.

N:o 27.

Ettei Kärwäiset kesällä istu Eläinten awoimiin haawoin.

Voitele haawa Kruusmintulla eli sen mehulla. Eli keitä Lawermarjoja wedesä, ja voitele sillä.

N:o 28.

Sewoifille, warjellus Taudesta.

Pääsin kellukkaat 1 naulaa (Baggesöta, gentiana) Fœnum græcum ja Lawermarjoja kumpiain 1 luodi, kaikki hywin hienoxi surmotut; annetaan Sewoifille syryin ja kewäin Appeisa 12 eli 14 päiwää niin paljon kuin 3 hypeen wäliin mahtuu, ja silloin annetaan heille haliata juoda.

N:o 29. Rago N:o 18.

Parannus kaikkein suurimpiin tauteihin Hemoisilla, ja paras warjellus, ja pitää heitä terwennä ja lihassa.

Ota Apothekista Hepar Antimonii, joka tehdään Spiteglaasista eli Antimoniumi Cruudumista ja hywästä luttratusta Saltpietarista; 2 naulaa. —

Tästä on määrä antaa terweelle Hemoiselle 1 luodi; Mutta jos Hemoinen on lamaantunut, ei syö, rasitetaan madoilta, ja sen veri on saastainen, kuin se hiljan syrrällä ja warhain lemmäillä on pidetty ullkona, eli talwella syönyt tunkkauneita heiniä, niin annetaan 2 luodia.

Hemoinen pitää illalla ennen hywin juotettaman, mutta koko yön oleman ruata; aamulla sitten $\frac{1}{2}$ Tuoppia kauroja kastellaan, johon tämä satsi pulweria, 1 luodi sekoitetaan eli Saikinasä eli kiiisa kirkkuun pistetään, ja annetaan syödä kauroja päälle. Tiiman perästä annetaan hänelle haliata wettäjuoda halunperästä; jota tarjotaan joka tiima puolipäimään saakka.

Sälkeen puolenpäimän saa hän wahan tunkon heiniä, eli wäkä kauroja ja siippua.

Jos hänellä on suonien weto ja kirkku eli päätauti eli muuton lamasa, annetaan josta 8 eli 14 päimä. Syödytys tästä on: Se puhdistaa, ja perkaa Hemoisien helposti, puhdistaa weren wahingollisista sitkeistä kinoista hien ja weden kautta.

Tämä on wisfin ja wakaixin lääkitys päätautiin, suonienwetoon ja matoihin ja muihin outoihin siisällisiin Hemois-tauteihin —

Hewoinen saa tästä ruokalystin, mahwistuu, tulee lihawari, ja menestyy halwimmaistain konnusta.

Ota waari: Jos sinä teet itte tätä pulweria, ja sihtaat, niin älä sitä sihtiä ihmisille ruukaa; sillä 10 pippurin marjan werta saat-
taa ihmisen orennuxelle, kuolemaan.

N:o 30.

Sisällisiin, Hewoisten ja muitten Eläinten tauteihin.

Ota punasta Bolusta 6 luodia, walekita bolusta 8 luodia, pirun-pastaa 4 luodia, Sulikiweä 3 luodia, Unixia 5 luodia, surwo, sekoita ne, tästä anna potewalle Hewoiselle eli Rahwaalle 1 luodi lämpymäsä oluesa kolme aamua perästyriin — ratusta sitten Hewoisella, lämpymäxi joka erällä — älä anna ruokaa, ennen kuin 3 tiiman perästä — niin se pian paranee.

N:o 31.

Kurkku- ja pää-tautiin ja köhään eli ystään, Hewoisille.

Ota wiiji kanan munaa yöxi Etikkaan, ja kuin kuoret aamulla owat jotain pehmenneet, tartu Hewoisen kieleen ja wedä se ulos, nalkkaa kokonainen muna kitaan että se sen nielee — joka aamu.

Eli: anna Hewoiselle jästiä (käytettä) ja ratasta hieken, auttaa pää-tautiin.

Jos Hewoiselle annetaan syryin ja fewain tippua sulikiweä (dropp-swafwel) lioitetuissa kau-roissa, niin hän on wapa eli frii sinä vuonna kurkku- ja päätaudista. Rago N:o 2, 3.

N:o 32. Raho N:o 11.

Hewoisten Umpi-tautiin.

Ota wiifi naulaa herneitä (papuja) liota muorokausi wedesä, kaada wesi-neens kattilaan kiehumaan liiwari, siwihite liemi, anna Hewoisen juoda, ilman muuta juotawata. Taitaan myös toistamiseen wettä päälle panna ja keitet-tää. Hewoiselle annetaan tämän juoman jäl-keen kauraja ruukiisten jauhoin kanša—Jos ei hän mielellään joisi tätälientä niin kaada siitä 4 korttelia kurlkuun; kuitengin että se on ime-liätä ja makiata; niin juowat ne ittengin.

Eli: Anna Hewoiselle Saipua-wettä, wakkiaista saipuaista tehty, aamuin ja illoin kapi korttelia lämminnä, ja puolipäiwinä lämmintä jauho-juomaa kolme eli neljä päiwää peräsu-kaa, jos niin tarpeellinen on.

N:o 33.

Jos Hewoinen on Wesi-ummella,
eli ei taida kusta.

Surwo krawun-kiwiä, anna sisälle läm-pymäsä juomasa, auttaa kohta.

Eli: ota Sääwenpuumia (Säwenbom, Sabina) keitä puolesta tuopisa olutta, siwihite, ja kaada siihen tygö yri jumfru liin-öljyä, anna Hewoiselle sisälle, auttaa tosiaan, on usein koeteltu.

N:o 34. Raho N:o 18.

Että yri Hewoinen 14:sta päiwän sisällä
liboo ja koftuu.

Kello neljä aamulla annetaan hänen ensin juoda, ja 2 tiiman perästä pitää hänen saada

Kari kahmaloa herneitä, jälle kello 12 kari kahmaloa — jälkeen puolenpäivän kello 4 juotetaan, kello 8 samoin herneitä. Ruoki niin 14 päivää, niin Hewanen tulee lihawari kuin tuffi.

N:o 35.

Hewoisten ruokosta ja forjauksesta.

Ylöllisestä ja ankarasta työstä ja ajosta, erinomattain jos ei hywin rostita Hewanen, lamaantuu ja menee pilalle, ja maha kokee rypistyy.

Ne kari wahvaa suonta, jotka on mahan alla ja menewät suolille eli kupeille, tulewat tangiari, ja kokee wetähyvät. Jos kesa on parataan se uimisella, eli woidellaan kupeet wanhalla ihralla. Hewoisella ratastetan joka päivä ja suonet wänytetään joka päivä siiri kuin ne pitenewät ja pehmenewät.

Hewoisella pitää maha olla aina täynnä. Jos Hewanen on hywästä lihasta, annetaan vähemmin heiniä, olkia eli kauroja. Silppu lyöttää Hewoisen hampaat.

Ei millään Gläimellä ole niin runsas uloshöyryäminen kuin Hewoisella; sentähden pitää häntä usein suittaman ja krawattaman, muutoin on kaikki ruokkoaminen turha. Ei haittais jos Hewanen joskus pestäisiin wedellä ja saipualla ja uitettaisiin. Kello neljä pitäis Hewanen juotettaman, kello kuuteen suittaman, ja saaman wähä heiniä ja kauroja, kello kuusi illalla juotettaman, ja heiniä eteen, oljen runsuja alle maatareen.

N:o 36.

Eri hyvä Silmä-salvou Hemoisille, kuin
Kynsi on silmästä, oppineelta He-
moisten Korjajalta koeteltu.

Ota walkiata hunajata yri lusikallinen,
walkiata wikttrilliä (puolan suploja eli sil-
mi sokuria) ja walkiata wiinsteniä, kummastain
päästysen munan werta — sekoita, pyhi Hemoi-
sen silmään sulalla; mutta jos ei se olisi kyllä
wäkewätä, pannaan siihen lisäxi yhden werran
S p a n s k g r ö ö n a joka on hywin hienori
surwottu.

Silmään taitaan myös puhalttaa suoloja
ja saltpietaria, kynän eli oljen kautta.

N:o 37. Ratso N:o 14.

Satulasta eli Siloista, eli längeistä lyö-
tetty Hemoinen.

Piroita sokuria haamaan, kuin se vielä
tuores on ja puhtaari pesty, niin se paranee.

Eli: polta herneitä jauhori yhdesä pannu-
sa, ja surwo puhdasta suutarin pikkiä eli hart-
tia pulwerixi, sekoita ne, ja piroita haamaan.

Eli: anna wikttrilliä sulata äkeässä Etikasa,
lasta siihen waate, ja pane se haawan päälle.

Eli: Ota limpun eli muun Rukiisen lei-
wän kuori, niin suuri kuin haawa on, lämmitä
se hiilillä; sitten ota palo-wiinaa, wähä
wiinatikkata ja walkonen kahdesta munasta,
lyö maljaan ja hämmennä yhteen. Ota sitten
se paistettu leiwän kuori, ja pane siihen liio-
maan ja pane se niin paiseen, kupulan eli haa-
wan päälle. Tee se 3:sti peräkanaa.

Jos paiset eli kupula ei siitä lasten eli alene, niin ota 8 luodia Bolusta, 1 jumfru palowinaa, Ehrenpriisi wettä, 4 luodia hapointa taikinata ja wälkenen 3:sta munasta: Tee hyi safia woide siitä ja woitele wamma sillä — — Mutta jos se lyö auki ja ajaa, niin amaa se pitkin päin, ja kylmää siihen wähä kalkeia, joka kuluttaa sen pahan pois ja tekee haaman puhtaari — — sillä wälillä walmistetaan tämä salmu:

Ota Serpentin- ja wälkian liljanöljyä, haaman kantain eli saanipuun öljyä (popoleum) kummastain 4 luodia: Silwer-glittia, blyhwittia, spanstgröönää kummastain 1 luodi — — pane nämät kaikki yhteen pannuun, ja anna ne hywin kookoon sulaa, siki kuin se tulee yhderi salwurxi eli sakiari woiteeri; Ota sitten hampun rohtimia, pyhi niihin salmua ja pane haaman päälle.

N:o 38.

Rupisille ja kapisille Herwoisille.

Ota kusiais-pesä, tee siitä lipiä, ja pyhi sillä se köhnänen paikka: Sen kuiuwaunna, kasta se kusella, johon Saltpietari ensin on sulattu.

Hyi hywä kapi woidet.

Ota harmaata Tulikiveä, Kruutia, kumpiain $\frac{1}{2}$ naulaa, Lameröljyä, Glawä-tä-hopiata kari naulaa.

Glawähopia ynnä lameröljyn kanssa pannaan yhteen muottiin eli kruukuun ja hywin hähmenetään, että Glawähopia kuolee — —

Sitten kaataan kaikki yhteen pannuun, sulataan ja hämmennetään; että siitä tulee salmu, jolla se kapinen Hewanoinen voijellaan.

Mutta edeltä kättä Hewanoinen pestään kapi-paikoista tällä lipiällä.

Ota katajan tuhkaa, kanan paskaa ja wikttrilliä, jotain armon jälkeen, keitä wedesä lipiäri, anna lastena, pese olki-wispilällä, että weri näkyy; wasta kuin Hewanoinen ulkona ilmaa kuitvaa, woitele edellä mainitulla woiteella.

Mutta semmoinen kapinen Hewanoinen pittää myös, ennen kuin se pestään ja woidellaan, sisälle saaman tätä werta wertaawata pulweria.

Lamer-marjoja, Fœnum græcum, Sáfwenbom, kumpiain $\frac{1}{2}$ osa naulaa; harmaata tulikiviä 3 luodia, walkiata aiwastus juurta 2:xi luodia, Suoloja kourallinen; nämät surwotaan seansa, josta annetaan Hewoiselle appeisa, jotta lastellaan, ettei pulweri pois tomahtais — Tämä ulosajaa kamin paremmin, ja Hewanoinen tulee sisällisesti puhdisteturi.

N:o 39.

Parannus-kiwi Hewoisten wammoille.

Ota Alunata ja Wiktrilliä, kumpiain 1 naula, Spanßgröönä 3 luodia, Salmiakkia 3 luodia; kaikki surwotaan jauhori: Ota sitten muotti eli klaseerattu kruuku, ja kaada tätä pulweria siihen, pane hiilistolle, ja anna se niinkauwan kiehua, alinomaisen liikuttamisen eli hämmementämisen alla, jonne se niin kowari paatuu — — — — Hewoisen saadesa kapia, ulkonaista haawaa, hinkkaupi ja lyötty, pane

wähä tästä kiwestä lähde weteen ja pese sillä haawaa puhtaari kari eli kolme kertaa päiwästä: niin se kyllä paranee.

N:o 40.

Etä estää kaikenlaisia Eläinten tauteja ja Kuolemata.

Ota 8 luodia Spitsglas (Antimonium crudum) yhden werran Sulikiweä ja Salt-pietaria, 6 luodia Siankuoleman juurta (Swin-döds-rot), ja saman werran Angelikata ja Alannin juurta; nämät hienotaan ja sekoitetaan yhteen, josta aika Raawaalle annetaan 2 luodia, nuorelle 1 luodi, ja wasikalle $\frac{1}{2}$ luodi, kerralle, lämmitetysä oluesa, joka pitää tapah-tuman 2:desti joka toinen päiwä, jos tarwitaan, auttaa Sumalan avulla.

N:o 41.

Jos Lehmän jalat ajetturwat ja paisurwat.

Surwo Ruusun kukan lehtiä (Blåder-blad) Sian ihralla, pane waatteelle ja kääri jalan ympäri — — Eli: Ota pellowan-siementä ja Hirskröniä, ja keitä ne Etikassa ja sido läm-minnä säären ympäri.

N:o 42.

Jos Lehmä on sarwensa loukannut, särkenyt ja pois pussenut.

Ensin sarwen tohlo eli sohlo pestään wiin-etikalla, suolalla ja öljyllä seansa. — — Sitten otetaan wanhaa ihraa, terwaa, kuusenpihkaa, sulataan ja sekoitetaan, ja pannaan haawan päälle, niin se paranee.

Eli: Ota nokia, suoloja ja wanhaa
ihraa yhteen sekoitettu ja sido ympäri Joh-
lon.

Jhran kalwo päälle sidottu, parantaa
myös hywin,

N:o 43.

Jos Lehmä kusee wertaa.

Anna hänen juoda kirnupiimää, eli
omaa kustansa.

N:o 44.

Jos Lehmän eli Naudan kaula eli leuwat
ajettuvat.

Pese se suolaisella vedellä, ihmisen kufella,
eli parannus-kiwen-vedellä N:o 89. — —
Ota sitten sittiästä pikiä ja Sian-ihraa,
sulaa se yhteen ja voitele sillä paisunto.

Niin pian kuin luondokappale siitä para-
nee, niin pitää se slahattaman eli myhtämän
slahtarille, sillä sama ajettuminen tulee useim-
min, ja Glain kuolee.

N:o 45.

Nautain ulko-tautiin eli wetelään,

Gurwo tammen-lehtiä ja Lawermarian
kuoria hienori ja anna Glaimelle maidosa. Eli
polta wanhoja kengiä jauhoi ja anna sisälle
oluesa, auttaa.

Wasiikkain watturiin, keitetään Pie-
tarin kukkia (kryhni-kukat, pyörtäno-ruohot,
millefolium achillea) oluesa ja annetaan juo-
da. — — Eli hienoa puna-kriitua eli wal-
liata-kriitua juomasa juotetaan. Kuin wa-
rahin jauhoja weliin pannaan Wasiikoille,
tulewat ne watta-tautiin ja kuolewat, ja kuin
ne paljon juomat.

N:o 46.

Sarwi- ja sorffa-wikoin.

Sulaa pikiä ja öljyä yhteen, ja pöhi sen päälle, se on myös rakkuneille sorffille hy-
wä.

Rakko Sarwi wikoihin N:o 42.

N:o 47.

Työlääseen Lehmän poikimiseen.

Tunge sywältä Lehmän kurkkuun 6 eli 7
sipulaa, niin hän helposti poikii ja selviä wa-
sikasta.

Eli: Ota Sipulin-kuoria hywä osa,
pohja ja safrania, keitä juomasa ja anna
2:sti eli kolmasti, autta Wasikkan poikimiseen
pian.

N:o 48. Rakko N:o 23.

Että Lehmät hywin lypsäisit.

Hakkaa ruoheri liiwerstikkua, huonet-löökin
juutta ja walkiata Upeliasta, ja sekoita niitä
wihkoon, se Lehmä joka niitä syö, lypsää hy-
win.

Eli: Ota Jänköölin siemeniä eli ruoho-
ja, Kuminoita, Tillin siemeniä, Liwer-
stikun siemeniä, Lawermarjoja, pimplinella
(kangas kumina), Safrania ja Nitro-
kaan nahkaa, yhtä paljon kumpiain: anna
Lehmän juoda 8 päiviä; lypsää oima lailla.

N:o 49.

Marttauncille Eläimille, ja joiden maito ei
ole laadullinen.

Leikkaa eläintä hännän päähen poikki puo-
lin jötain sywään: pane haawaan 9 ohran jy-
wää, sido punasella weran tilkulla, ja anna
olla koskemata 9 tuorokautta, sitte awaa ja
ota side pois.

Eli: Leikkaa häntään että werta tulee, ja hiero suoloiilla, elikkä leikkaa ohran olkia silpuri, ja hiero millä.

N:o 50. Rago N:o 7, 21.

Saada pois Tait ja Wäiweet, Waarnikat ja Syöpäläiset Eläimistä, Lelwoisista ja Porsaista.

Keitä Säwenboomia eli wäähä Gladeriä, eli Sabadilla siemeniä wedesä, ja pese sillä Glain — — salpaa se tainen pois muista, ettei Tait matele toisiingin.

— — Eli: Keitä Perttulin aikana Suofanerwia wedesä, että woima hywin ulos lähtee: sillä wedellä pese se tainen Glain; niin lämminnä kuin mahdollinen on.

— — Eli: Ota sammuttamatointa kakkia niin paljon kuin tarwitaan, keitä se wedesä ja pese sillä, niin tait pois tippuwat.

— — Eli: Ota kakkuja nauris öljystä (Rosolja), keitä ne wedesä, ja pese sillä, niin syöpäläiset wiissiin katoowat.

N:o 51.

Tyrehyttää werta Eläimistä ja Ihmisistä.

Polta wanha hattu eli huoppa tuhvari, joka kastetaan lämpymään lin-öljyyn, ja sidotaan päälle: Eli, jotaas pikemmin saat, Siannonta lämmin eli kylmä, sido päälle.

N:o 52.

Eläinten kieli Sampaan eli Talmaskaan.

Jos Nauta ei tahdo syödä, waan ottaa heinät suuhunsa ja kohta ulos pudottaa; niin

Katto jos ei kieli ole merinen — jos niin on: Raada eläin, tartu kieleen vanhalla liina riemulla, krapaa pois weihdellä kaikki Salma, fino ja meri, kuin siinä on. Ruin se on purkis, pistellään se neulalla muutamiste, ja hierotaan jälistä suoloilla.

Eli Toisin.

Sakkaa ikeneitä weitten kärkeillä, hiero siten kieltä, hampaita ja ikeniä suolalla, hienori surwotulla harstilla (käsi tahwolla) ja noel-la, willasen riemun päälle pantu.

N:o 53. Raho N:o 45.

Jos Eläin on watta eli Ruisku-taudilla.

Anna sille puna multaa, jolla huoneita maalataan.

Eli: Kasta usein tulista Terästä siinä wedesä, kuin Eläimen pitää juoman; jota useimmin teräs siinä sammutetaan sitä parempi; mutta älä anna juoda muuta wettä.

Sama on myös hywä watturilla olleille Wafikoille.

N:o 54.

Eläinten Ummella ollesa ja mahan turwuttaisa.

Annetaan tuoresta jästä (kätettä).

Eli: Keitä tuoreita hamppuja luidun ja siemenen kanssa oluesa, johon pane sekään $\frac{1}{2}$ luobia surwotuita Hiiren passoja, ja anna Eläimelle: auttaa.

N:o 55.

Ruin Lehmä on letty eli lennozisa, suonivedosta;
eli ampu- ja lenno-taudisa.

Tämä tauti tutaan siitä: Jos luondolapsi pale äkisti kaatuu kumoon, täristää ulos säärensä ja jäsenensä, koko ruumis vapisee, ja välistä mahto käy suusta: Silloin otetaan wanhaa moita, etikkata ja saltpietaria, sekoitetaan yhteen, jolla selkää woidellaan, ja sisälle ihoon hiwutetaan.

Eli annetaan sisälle palonwiinasa, Pienneriä 1 jumfru, eli Rynsilaukkaa, pirunpasta, fruu-tia ja tulikiweä.

Ruin Wafikka on letty ja wääntää päättään kaniini; niin sidos hirtwen suoni kaulan ympäri.

N:o 56.

Hiki- tautiin, eli kuin luultaan Marian eli painajaisen ajawan yöllä Eläintä.

Merkki siihen on: Eläin tulee, erinomastain, yöllä niin märjäksi naretsa, että hiki tippuu karwan päistä, eli jos kädellä pyhitään, kastelee sen.

Tätä vastaan keitetään kannen alla oluesa eli sahdisa yri ruoho Alchemilla, päästysen pesä, tammen eli haaman lehdet ja annetaan nautan juoda. Putken juurta, suolain kansa annetaan wiinasa.

N:o 57.

Jos perä-suoli on ulostunkennut.

Keitä lanka wihti wanhassa oluesa, ja sidos lämminnä päälle ja sowitz sormilla sialleen. Tuomenmarjain mehulla woidella, saat suolen sisälle wetäymään.

Eli keitä hongan kaarmuja ja lepän kuoria
hienori raspatut, maidosa ja haudo sillä.

N:o 58.

Liika, kalwo, kynsi eli häiwä Eläimen
Silmästä.

Ota kewäillä mateen mara, ripusta aurinkoon, niin siitä tippuu raswa, woitele sillä aamuin ja illoin, sulgalla silmää, niin se kuluttaa häiwän. — — Jos tahdot panna toisen werran suoloja sekaan, niin se on sen wäkewämpi — ongi-lieron eli matoin öljy tekee saman.

N:o 59. Katso N:o 123, 22, 26.

Ettei paarmat, sääsket, hyteet, munkkilaiset
ja kärwäiset kesaalla Eläimiä
putis ja imis.

Pyyhi heitä hleensä Traanilla eli meren
ajolla eli malilla, eli pumpun ja agurkan leh-
dillä, eli warsan polwen ruoholla, (persi-
caria), eli hienotetuilla Lawermarjoilla Traa-
nin kanka — niin ne saa rauhan.

N:o 60. Katso N:o 9.

Eläimelle, joka on märehtimätä.

Se tulee pahasta kondusta: mutta leikkaa
sitä kormaan ja hiero kieltä suoloilla: eli, hi-
wuta kurkkulakea suolalla ja wiinetikalla;
niin se saa ruoka lystin.

Jos hyi Nauta ei tahdo syödä taudin täh-
den, niin sekoita ruukiin kiiitä haliaan weteen
ja anna sen syödä ja juoda.

Märet-fino toiselta Lehmältä, suuhun pan-
tu pian wälistä auttaa.

N:o 61. Koko N:o 23, 48.

Ruoka Lypsy-Lehmät pitää oikein hoidettaman.

Ne pitää usein päivästä ruokittaman — ja juotettaman — — Vesi lisää maitoa — sen kirkaampata sen parempi. — Jää-tylmä vesi tukkii maito suon t: mutta aiwan lämmin ei ole myöskin hyvä; kesa pensia vesi juomari on paras.

Että sen paremmin maito-suonet aukenisit ja Lehmä heruusi, niin keitä heinän piitä vedestä, liwerstikun juuren ja ruohon kanssa, fänkoolia, anixia, kuminoita, surmotuita lavermarjoja, pimpinella, kymeliä, polttiaisia, nauriin-naattoja, kaalin-lehtiä, ja muita maitoa kiertuttavia yrtejä ja sekoita samaan juomaan, tämä väki-mehu muutamina päivinä, niin Lehmä heruu maidolleen.

Yri hyvin katottu Lehmä antaa Ruottisa 4 ja 5 kannua päivästä, Skånisa enemmän, Hollandisa 8 ja 10 kannua ja Sveitsisä 18 kannua.

Kohta jälkeen poikimisen pitää Lehmän saaman hyviä nurmia, ja että ei hän suutausi kiviin kiviin, pitää hänen joka päivä saada silppua eli haudetta heinistä ja olistä; sillä kuin oljet leikataan silpuri ja lioitetaan ja keitetään lampymäs vedestä vähän suolan kanssa, niin se syö paljon terteimmin.

Ruumenista Haudet, ei kelpaa, se tukkii suolet, ja kiviä Lehmän ja tukki maito-suonet. Ruokii-oljet ovat paremmat Lypsy-lehmille kuin kauran oljet; sillä kauran-oljet kiviävat maidon, kohottavat hampaat irralle; mutta lampaille on kauran-oljet terveiset.

Utareet ovat niinkuin lähteen filmät, jota enemmän sinne wettä juoree, sitä enemmän se ulos laskee; sentähden pitäis Lehmä 3:sti päiwästä lypsättämän, ettei maito ennättäis paatua utareihin. Kuin Lehmää lypsetään, niin sen pitää tapahtuman tasan, ristiä, ja hywin tyyhni lypsättämän.

Karjalle pitäis aina mieli hywäri annettaman suoloja; sillä suola pitää Lehmän hywällä karmalla ja lisää maitoa. Yri leiwistä Maito-lehmälle wuodesa ei ole liijari, kyllä se sen runsaasti maraa. — Taputella ja suoloisella äänellä puhdella usein Lehmiä, tekee heitä iloisemmari ja auttaa paljon menestyreen. — — —

N:o 62. Käho N:o 47.

Niitä Lehmille on hyödyllisin antaa, poikimisen jälkeen.

Kuin Lehmä on Wasikan poikunut, anna hänelle ensi kerralla syödä ruukiista leipää, suoloja, maltaita, kynsilaukkaa ja tulikiwiä. Siitä tarttuvat hampaat lujemmari, woima wahvistetaan, maito lisäähy, ja Lehmä paranee pikemmin Härille.

N:o 63.

Että estää tauteja Lampaista.

Lammasten ei pidä talwella useimmin saada juoda kuin joka toinen päivä: jos ne useimmin juotetaan, saawat taudin ja kuoleman.

Niitten tauteja estetään N:o 40.

Eli: Ota kärkeäri jauhuita Ohria, kuiwia Maalin-knuppia, hampun-luita, surwotuita lawermarjoja ja suolaa, jotain

Lumpiafin ja anna Lampaille siitä, syryllä sisälle otettua Mikkelin ja Marian päivän välillä 3 ilta joka viikko; ja älä anna heidän niin pian saada juoda sen päälle. Tämä on myös hyvä vesi-tautiin, ja muihin ryhtyneihin vikoihin. Katso N:o 24.

Wielä hyvä puoskaro Lampaille.

Anna niille surmottuista Katajamarjoja suolan kanssa ynnä kaurain, on myös hyvä.

Eli: anna heille Kataja wettä wahan malin ja suolain kanssa, on myös hyvä terweellinen juoma, hyvästä waikutuksesta.

NB. Anna Lampaille usein kylää suoloja ja malia nuollareen, niin ovat ne warjeldut taudista ja ne sairaaatkin kostuvat.

N:o 64.

Lammasten umpi-tautiin.

Lampaalle annetaan 2 eli 3 lusikallista tuotesta jästä lämpymästä oluesta: — — Eli: puoli luodia hywin surmottua tulikiveä kullekin, riekasta.

Eli: kullekin $\frac{1}{2}$ osa luodia surmottua spitseglasia (*Antimonium crudum*) kauran jauhoen ja kusen kanssa taikinaksi sotkettu ja sisälle annettu.

Eli: Keitä koivun lehtiä kourallisen humalain kanssa: autta kuin siitä kortteli juotetaan.

N:o 65. Katso N:o 25.

Etä tietä jos Lammaat ovat kaitti terweet.

Keitä malia (koiruohoa) kotwan aikaa wedestä, ja kuin liemi on jähtynyt, anna siitä

Lammasten juoda, se Lammäs joka ei tahdo juoda pitää lahdiri, mutta muut Elo-lampairi säästettämän.

Muutammat ottawat haawan kuorta ja keittämät sitä 2 eli 3 tiimaa. Sitten antawat he sitä keittoa Lampaille, kuin ne on olleet 2 eli 3 päivää sisällä.

Toiset jälle koettelewat tällä tapaa: he keittämät haawan kuorta, malia ja lepän kuorta, ja andawat keitinä Lammasten juoda, josta ne sairaaat maahan waipuwat ja tulewat herwottomari, ja eivät elä talwen yli; mutta ne terweet puhdistawat ainoastans wäähä itsiän-sä tältä juomalta, ja kelpawat Elo-lampairi — — — Mutta muut tunnustelewat heitä, tarttuen heitä selkään ja koettelewat jos nahka istuu lujasa, niin ne owat terweet; mutta jos se on kohon ja luikas, niin owat ne sairaaat.

N:o 66.

Etä pitää Lampaita hywäs terweydes.

Niin pian kuin ne on Karihtoinet, anna syödä suolaa ja lawermarjoja, josta ne tulewat lihawari, terweeri ja hysäwät hywin. Mutta syrystä tiineri tultua älä enää anna, ettei ne kekösia loisi.

N:o 67.

Lammasten kapiin.

Ensin willat keritään kapisesta Lampaaista, ja muista salwataan; pese sitten iho suola wedellä eli Shmisen wedellä, josa kuumetus tiilikivet owat kastetun 3:es osan kuiwattua. — Ratso N:o 38.

Pyörä- eli pää- tautiin Lampaalle.

Pyörälle tulevat Lampaat enimmästi umpitaudista, joka autetaan wattan rikkowaiſten kautta. Rago N:o 64.

Ota Antimonium crudum $\frac{1}{2}$ osa luodi kuttain Lammasta kohden, joka surwotaan ja sotetaan taikinaxi kauran jauhoissa, jotain Shmisen wettä sekaan ja niin sisälle annetaan.—Eli suonta lyöddään silmäin alle eli hantään, eli leikataan kormia, ja hienottua meiramia kynällä sieramiin puhalletaan.

Jos Lammäs pyöräi ympäriinsä ja kaatuu, niin ota Terästä ja tulita, kasta se olueen johonka wiskaa 3 suola raesta, auttaa, sisälle annettua. Jos pää pöhettyy, paranee se, muutoin tapa pois.

Mori juohista leuman alle ja niskaan jota usein siirrellään, että wesi juoksee, auttaa toisinaan.

Kuin Lammasten suu ja huulet on ruwilla ja kipiät.

Kuin ruosteesta sataa ja Lampaat syöwät sitä ruohoa, tule niitten suu kipiäri. Ota isoppia ja suoloja, kumpain yhden werran, surwo, sekoita, hiwuta suuta ja huulia, lafia ja kurtua. Wiruta sitten etikalla ja moitele wihdoin terwalla ja talilla yhteen sulattuna. Eli 1 luodi Spanstgrööna ja 2 luodia wanhaa ihraa, yhteen sulaa.

N:o 70.

Sappi-tautiin

Sisälle annetaan ihmisen kusta — — Tabi: kuoleman kouran (Samakon-hiiren porras) ruohoa, poltettua jauhoiksi, tammen jäkälätä ja lepän lehtiä kuivatuita uunissa, ja sitten pulveriksi surwottu, sekoitettu noella ja suolalla, annetan hywällä hyödythyrellä Lampaille sappi-tautiin.

N:o 71.

Lammasfen haawoin, Sudelta, Koiralta,
Sialta eli muulta Pedolta.

Keitä nuoren pihlajan kuoria oluesa, jolla haawa pestään. Eli vanhaa härskiä voitaa sulata kusen kanan haamaan ja päälle sidos. Eli woitele kakan öljyllä — parantaa.

N:o 72.

Etä estää Sikain tautia.

Sta joka Sialle $\frac{1}{2}$ qwintiiniä aivastusjuurta (Prustrot), 1 qwintiini lawermarjoja, $\frac{1}{2}$ qwintiiniä tulikiveä ja saman verran krasfin sieminiä, ja myös saman werta Saran-saipuata (Benedikt twäl), tämä surwotaan ja hienotetaan ja sisälle annetaan maidon kanssa — — on kaikille Sioille hywä, paihti tiineille. —

Eli toisin:

Sta tulikiveä, lawermarjoja ja alunata, yhtä verran kumpiain, ja jotain notia takoista, (totoista), pane pusstiin heidän joka päiväiseen juomaansa, kari kertaa wuodessa uudistettu, warjelee heitä taudista.

N:o 73.

Jos Siat taudista paljon kuolewat.

Uvaa suoni karsaan hammasten päälle, He-
woisten suoni raudalla. Tämä suoni ei näy,
mutta sywälle pistäin, tule veri ulos ja Sika
paranee.

Drsteen Sikan ruokaan warjelee heitä.

Eli: Ota juurutettu maito, Lehmän eli
härjän loka, ja wähä aivastus juurta, sekoita,
ja kaada Sian krukkuun.

Eli: Ota liwerstikkua, aalannin juurta
ja ämmän kengän eli karraborrin juuria (stora
karrorre rötter) pane sitä Sian purtiloon joka-
päiväiseen juomaan, sekä ennen että jälkeen tau-
din — sanoo *Colerus*.

Eli: Jos Siat syöwät kääpuja, niin tu-
lewat ne terweeri, kaikenlaisissa taudeissa — —

Eli: Kaada lipiä poroa Sian purtiloon ja puh-
dasta wettä päälle ja anna heidän juoda kerran
eli kahdesti.

Eli: Ota laingin werta kruutia, jotain
saxan soopaa ja enämmin lawer marjoja,
keitä ne kufesa suuresa kruukusa: Anna Sioille
joka aamu lusikallinen heidän juomansa sekaan,
niin potiwaiset paranewat ja sairaat, terweet
ei tule tauteihin.

N:o 74. Koko N:o 6.

Kryyni-Sioille.

Kaaputa wähä Tulikiveä ja Alunata,
astiaan; pane siihen thgö Gåstwenbomin warsia,
keitä, ja kaada Sika-purtiloon juoman sekaan,
tee se 4 eli 5 tertiaa.

Eli anna heille S o o p a n w a h t u a juoda
ja hämmennä tammisella kekäleellä heidän
ruokaansa, ennen kuin se syödä annetaan.

N:o 75.

Kanain kieli sampan. (Pippen på Höns).

Walkia kalwo kašmaa Kanain kielen ne-
nään, se wedetään pois kynnellä, ja kieli kynsi-
laukan mehulla ja tuhalla hierotaan. — — —
Sitten sulalla pistetään molempiin sieramiin,
josta kana pääse hengittämään. Anna sitte hä-
nelle wähä woiita, surmotun pippurin kanša
syödä, ja woitele nokka kynsilaukka wedellä, eli
wedellä josta rufennettu kynsilaukka on lijonnut.

N:o 76. Kažo N:o 61.

Eläimiä ruokkia Silpulla.

Kuin Eläinten kontua on wähä, niin teh-
dään Lehmille tällainen sirppu: Ota silputuita
oikia, ja sekoita kaikenlaisia ruumenia siihen ja
anna seisoa liosa. Kuins siitä tahdot antaa
Lehmälle, niin sekoita siihen mäsäiä (rapaa) kiiitä
ja jauho höyhtä wettä, ja anna haloisna eteen
syötää. — — Sillä säästetään heiniä, ja Leh-
mät lypsäwät paremmin. Talwella annetaan
Lehmälle kari ämpäriä—kesällä illalla yri kotia
tulles; niin se kuumata tulee kotia ja lypsää
kahta werta enämmän.

N:o 77. Kažo N:o 7.

Wasiikoista waarinotettawa.

Wasikat ei pidä ikäin sowitztaman Lam-
masten eli Sikain kanša yhdesä seisomaan; sillä
siitä he saawat taudin, täitä, ja ryhtyvät ei-
lä menesty.

N:o 78.

N:o 78.

Etä tietää, jos Lehmä on tiines eli
Wasikoisa.

Kuin se on nyhysin lypsetty, päästä pisar
maitoa kylmään weteen. Jos se ulos hajoa,
niin on Lehmä Wasikan kansa; mutta jos mai-
te tippu pyssy koosa, niin ei se ole tiines.

N:o 79.

Sikojä elättä yli talwen.

Lepän lehtiä kootaan ja kuivataan war-
josa, keitetään ja taikka yrin eli eliin kansa se-
koitetaan, ja annetaan näille Trujamille, jotka
siitä hywin menestyvät; hywäri säästöri jauho-
laarisa — lepän lehdillä on elättävä woima ja
takistunvat keittäessä kuin liima, sormiin tarttu-
jen. Petut eli petäjän kuoret, kuivatut ja
surmotut, samoin wehka on hywin elättävä
Sikain ruoka, kuin ne jauhetaan ja rankkiin
sekoitetaan, nauriin nattain kansa. Sika jär-
si mähthisiä eli petäjä puita talwella.

N:o 80.

Pihlajan hyödytyksestä Eläimille.

Pihlajan marjoja syö Kanat mielellään.

Pihlaja kuorten, lehtien ja warpujen wesi,
silputtuin olkein kansa, on Dewoisille ja Leh-
mille hywä ruoka, josta he pian lihawat.

N:o 81. Kajo N:o 35.

Sewoisia helposti ruokkia yli Talwen.

Jos tynneri kauran kärkeita jauhoja seko-
tetaan karkhiari jauhettujen Kuis jauhoen kansa,
leivotaan siitä 480 khrjää eli leipää, josta kari

annetaan päiväsä Hemoiselle, jotka räkkää 240 päivää, kuin muutoin sen ajan sisälle menis, kuin Hemoiselle päiväs annetaan yri tuoppi lauroja 6 tynnyriä 24 lappaa. — Ja ettei perhe taida petosta tehdä sekoitetaan taikinaan suoloja ja tranffia.

Kuivata kuusen hafoja ja jauhaa jauhori, ja sillä syöttää — pitää Hemoisen hengisä ja lihottaa.

Polttaisen siemenet kootut, ja kourallinen päiväsä annettu, on Hemoisen terwehderi ja menestyreri.

Haawan lehdet riipoitut ja Hemoisille syötetyt ovat aiwan terweelliset ja syödä hymän makuiset. Yri tynneri haawan lehtiä, on kolme leiwiskän nurmen weronen.

N:o 82.

Parantaa Willi-Koiria, ja warjella siitä.

Stetaan woita ja siihen sotketaan kumi-noita niin safiari kuin ikään taitaan, ja annetaan Koiralle syödä — — auttaa — — ja on koettu.

N:o 83.

Hemoisten pää-tautiin. Raho N:o 2, 3.

Anna syödä hampun-siemeniä, kuusen hafojen ja ohrain kanša.

N:o 84.

Satulain löyttämisen haawaan.

Polta herneitä jauhori pannusa, sekoita suutarin piin kanša ja pane haawaan. — Eli pese saipualla ja palowiinalla. Eli hiuta war-san polwen ruoholla (persicaria).

N:o 85.

Hewoisen ähky-tautiin.

Katasta Hewoinen hywin lämpymäxi — anna toisia heiniä eli appeita, ja anna hänelle sitten kourallinen kissan-pastaa hienottua ja sekoitettua haliaan oluehen. Pidä händä sitten pois 4 eli 5 tiimaa syömästä. Puolen vuoro-kauden sisällä on Hewoinen tällä parattu, ehkä se on ollut kowisa ähwyn pinteisä.

N:o 86. Käkö N:o 3.

Hewoisen kurekku-tautiin (Owardan).

Anna hampun-siemeniä, monta päiwää perätyrin.

Traania hylkeen (merenajoa) leiwästä annettu Hewoissille ylistetään muutamilta.

Kaattein juuria jywisä, syryllä.

N:o 87. Käkö N:o 32, 11.

Hewoisten Umpi-tautiin.

Surmo punasta lakkaa jauhoixi ja anna Hewoisselle yxi lusikallinen haliasa oluesa.

N:o 88. Käkö N:o 18, 29, 81.

Hewoissa wahwistawa ja hywäs lihassa pitävä ruoka.

Ha'awan kuoria, mahlan aikana, kuin kuori lähtee eli huokiasti nujahtaa, otetaan, kuivataan; mutta ei saamusa; surwotaan hienoxi, sekoitetaan jauhoiin, ruumenten eli ohrain sekaan; saattaa Hewoisset pulssiari, lihoamaan ja ajaa ulos matoja.

N:o 89.

Jää naualta, eli kengä naualta, wioitettu
Gewoinen kengittäisä.

Wedä ulos naula, ja tipuhta muutama
pisar terpentin öljyä reikään eli läpeen. Eli
Shmisen kusta ja talia eli wanhaa woita sulat-
tua haamaan. Ei enää nilkuta, waan paranee
pian.

N:o 90. Rako N:o 41.

Lehmäin jalkain ajettueša.

Surmo Fläderin (Ruusu = taudin kusan)
lehtiä Gian ihraan, pane waattelle ja sido ym-
päri jalan. Hiero keitetyillä o h r a n olilla —
haudo malilla ja liwerstikulla.

N:o 91. Rako N:o 47, 62, 78.

Lehmää auttaa poikieša eli waskoidesa.

Keitä pellawan siemeniä, ja anna juoda.
Eli pistä krukkuun 6 eli 7 Sipulaa, niin se huo-
kiasi poikii.

N:o 92. Rako N:o 28, 29, 63, 66.

Eläimiä warjella Taudista ja Loukkausta.

Woitele sarwen juuret eläwällä hopia-
lla; eli kynsilaukalla. Ei myöš tule Täihin.

Anna Eläimen joka aamu $\frac{1}{2}$ korttelia kusta.

Kuin Eläimet on syömätä ja ei märehti,
wedä langalle 4 eli 5 Sipulia. — ripusta kau-
laan. Tätä tehdään joka päiwä; Eläimistä juo-
ree ulos kino, eli saawat he wetelämmän wat-
tan, ja jälleen paranewat.

N:o 93.

Lampaita, warjella Taudeista.

Anna niille wälistä eli aika takaa surmo-

tuita katajan marjoja sekoitettuna suoloilla, ja siihen vähä kauroja. — — Katajan keitetty wesi, suolaja sekaan, on terweellinen juoma.

Yri nuoltama laitettu sinisestä sawesta, wanutettu ja sekoitettu silli suolaweden kanssa ja malin ja pyörtänyt ruohoin (Keenpane) nuppien kanssa, warjelee heitä monesta taudista.

Kauran oljet ja lepän lehdet warjelee heitä wesi-taudista. — — — Rago N:o 65, 66.

N:o 94. Rago N:o 72, 73.

Warjella Sikoja kryniseri tulemaista.

Se on wissi, päälle luotettava yrinkertainen konsti, että ainoastansa joka aamu tyhjetä heidän ruokaansa ihmisten yöllistä kusta, ja siihen sekoitta murutama kahmalo pihlajan marjoja — eli panna ruan sekaan sian kiveä. (Lapis suillæ).

N:o 95.

Kuin Siat paljon kuolewat sairaudesta.

Sita liwerstikkuja, aalannin juurta ja karraborin juuria, hakkaa ne hienoksi, ja pane jokapäimäseen juomaan. On jalo warjellus ja parantama lääkitys.

N:o 96.

Eläinden, Lehmäin Umpi-tautiin.

Yri wanhaa kokenut Huonen haltia on tyhönnyt hylkeen traanin (lihawuuden) paraksi. Siitä annetaan Eläimelle, Nemoiselle eli Naudalle, kanan munan werta, joka kädellä turkkuun tukitaan. Mutta Traanin pitää olla

tuoreen ja ei härskin. Tämä on tehnyt hyvän vaikutuksen kaikenlaisessa umpi=taudissa.

Dagl. Allehanda N:o 107, Nr 1784.

N:o 97.

Xri oirva pää=wälitappale warjella Lehmiä,
Wasikoita, nuoria Nautoita, Sikoja
Hewoisia ja Lampaaita Taudista ja
Loukkauresta—*Herm. Hastila.*

Meljä tuorokautta ennen kuin Hewoiset
ja Eläimet ulos päästetään annetaan heille 1
luodi Theriakia aamuin ja illoin — hambat
ja kieli hiwutetaan sillä ja sormella kurkkuun
pakataan; samoin syryllä sisälle ottaisa — —

Kuin Eläin hawaitaan sairaaksi, leikataan
sen kormaan ja häntään, että veri hywin juo-
ree — ja Theriakia annetaan 3 eli 4 eli
useimmin päiwästä, fixi kuin se paranee. — —
Jos tauti ajoiseri lyöpi, niin ei sitä awata,
waan hypsetään tällä salwalla:

Sta 3 naulaa ihraa eli wanhaa woita.

3 naulaa Termaa.

3 naulaa kuusen pihkaa.

2 naulaa Rukiin-jauhoja.

4 luodia pulvis Bezoardicus simplex —

Keitä hywin yhteen, ja sen jähtyestä 8 mu-
naa sekaan pyhi riewulle, sido päälle — mutta
aamuin ja illoin. —

Kuin kupula on pehmennyt awaa weihdellä
— anna märjän hywin ulos juosta, pane sama
woide päälle.

Jos ei tätä salwua ole saatavilla, sotke
Theriakia ihraan eli woihin, lämminnä päälle
sido.

Loukkaus eli ampu-tautiin, annetaan 8 kertaa päivässä joka toinen tiima, kuumas juomassa pulvis bezoardicus simplex — ja edellistä plaastaria päälle pannaan.

N:o 88.

Lammasien pää-tauhi ja kuolema, usein paar-
moissa ja kuumissa, jotka pakkaa
sieramista aivoa kohden.

Hr. Archiateri *Linnæus*, Skånin rei-
sulla pag.128 näki Lämpaita, jotka kävi
käteillä päin, sairaana päästä, ja kuolit, awa-
tesa löyettiin parmoja pää ranissa.

Wallisnerius on ne ensin hawainnut Sta-
liasia. *Reamur* on ne maalannut hänen kirjja-
saan, *de Insectis* Tom. IV. Tab. 35. — *Lin-
næus*, Fauna Svec. 1026, 1027, kuku ne *Oestrus*.
Ne on parman sikiöitä, sieramiin tungenneet.
Kuin Lappi ajaa talwella kowasti poroansa
että se aivastaa, niin pernahtaa niitä ma-
toja koko kahmalollinen lumelle eli hangelle.
Niistä kuolee porotkin. Suola-wettä priiskote-
taan sieramiin, eli Tulikiveä nuuskuri — ihosa-
nahan alla kuin ne on, leikataan ne ulos, ja
paikka hierotaan suoloilla ja tulikivellä.

N:o 99. Käho N:o 110.

Eläinten Ruttoon ja Loukkaus Tautiin.

Baron *Reuterholmi* sanoo, että Archiateri
Linnæus (käho sen Skånin Reisua eli Matka-
kirja pag. 456) on Eläinten Taudin rutosta ja
loukkauksesta estännyt ja parantanut Fläckillä,
etikalla ja malilla sekoitettuna ja annettuna
Lehmille, kohta sairaari tullessa.

N:o 100.

Eläinten ja Wasikkain ulko-tautiin.

Yri kortteli samasta Lehmästä lyhsetään, keitetään Toukan jauhojen kanssa seinistä, ja sisälle annetaan: — Eli punasta kiiitua sisälle annetaan.

N:o 101.

Lammasien kóhään eli ystään.

Lakritsia pannaan leipään ja annetaan syödá, eli Lamermarjoja.

N:o 102. Käho N:o 10.

Lammasien wesi-tautiin.

Suolaa wedesä annetaan juoda aina syrystä. Lämmintä juomaa ei pidä ikään annettaman Lampaille, se on suurexi wahingori.

N:o 103.

Kuin ei yrizewoinen taida wettääns heittää.

Wie händä hetkeri seifomaan Lammas karfinaan. Se höhry tungee hänen ruumiiseensa ja auttaa händä kuselle.

N:o 104. Käho N:o 45, 53.

Eläinten puna-tautiin ja wetelään wattaa.

Tämä on yri jalo ja hywäxi koeteltu wälilappale Eläinten watturiin ja puna-tautiin, joka ei ikään petä. Täysi raawalle otetaan 2 lusikallista, yhdelle nuorelle Maudalle yri, ja Wasikalle $\frac{1}{2}$ Terpenttiinin-öljyä, ja kaaetaan sen sairaan Eläimen sisään; paras on taudin alusa.

N:o 105.

Lehmiä saada härille eli Sonnia ottamaan.

Lehmälle annetaan jästä, eli lohen purktoa, eli sonnin Wasika mako, eli ampiais peijää — eli wäähä Spanian kärwäisiä.

N:o 106. Käho N:o 25, 65.

Merkit Lammasten Tautiin.

Ne wiisimmät merkit Lammasten tautein otetaan filmistä: Jos ne owat wikkelat, filmä muna eli walfonen, sinisen walfia, puhtailla hienoilla suonilla, niin on Lammaß terwes. Mutta jos suonet warkosen päällä filmästä owat suuret ja walppaan punaiset, niin sanowat taitawat Lammaß-paimenet, sen olewan merkin keuhko ja mara tauteihin. Pöhöttynyt pää, kalweet juorewat filmät, pahon raattaa filmistä, walfiat huulet, pöhöttynyt rippuma maha, on merkki wesi-tautiin. Punaset filmät, weskelloja kielillä owat merkki poltet-tautiin ja pään-kipuun — Jos pieniä punaisia pilkkuja nöpylöitä on Lanteilla ja reiden puolesta, niin Lampailla on Rupuli eli Rokot. — — —

N:o 107.

Neuwoja ja parannusia Lammasten Tauteihin.

Suolaa nuolla Lampailta, ruuhisa, huumareisa ja pölkhisä on heidän terweydensä.

Maalin nupit, ihra, suola, nisun eli kauran jauhון kllii wäähän terwan kanşa sotkettu, maistu heille hywin, ja pitää heitä terwesnä.

Kuin Lampaat tulewat watturixi, eli saawat wetelän loan, paratan ne Raponticumilta Aptteekista kxi luodia kullekin, eli tuliruchon (Hemon hiiran) siemenet samoin.

Lammassteen Ystä, parataan yhellä hywällä lusikallisella lientä keitetty malista ja katajan marjoista eli katajan warwuiista ja suolaa sekaan, joka uuhon kirkkuun laataan.

Lamasten rupuli, rokko eli Tuhkuri parataan, kuin annetaan Antimonium crudum, saltpietaria sama werta ja tulikiweä (Kirkkiä) puolixi, josta annetaan 1 luodi kullekin taihina palleisa, jotta tukitaan heidän kirkkuunsa.

Wesi-tautia masten ruukataan paljon suoloja ja wäähä wettä keitetty kataja pensasten päälle, ja yxi nori kirkun alle punotusta langasta eli joubista, niin että wesi kuin laskeuupi päähän tumartaisa ja syödesä, täsä ulos nuuruisi.

Sos Karihta eli Lammas on kipiä huulista eli suusta, niin woidellaan se suolaamattomalla woilla, Tulikiwellä ja Alunalla, ja annetaan Emälle eli uuhelle sisälle Antimonium crudum yxi luodi, kxi päiwää perästyxin.

Kalwo eli häiwä, kynsi eli liika silmästä ajetaan pois sokurilla ja $\frac{1}{4}$ osa walaskalan suomusta joka saadaan Aptteekista, joka puhalletaan kynän kautta silmään, sxi kuin kalwo kuluu ja woidellaan sulalla seurawaista Silmi-wettä: kxi munaa keitetään kowari, wälkonen eroitetaan kalwosta hakataan hywin hienoxi, ja sekoitetaan 3:men hienoxi surmotun ja sihdatur neglikan kanssa, kumpaaikin munaa kohen, ja wälkiata Wiktriolia (silma-sokuria) pähkinän werta;

jauhoiri, jonga yli sitten pannaan yri taltri-
fi kuin se on koottu yhteen palliin, ja anne-
taan seisoa niin hywä tiima: sitten räpätään
mehu ulos liinan läpi, ja pannaan tallelle tar-
peeri lasiin — Sakka eli rahka kuivataan ja
hienori jauhoi surwotaan, ja kuin tarwitaan,
filmaän puhalletaan — — Tämä on yri
werratoin filmä-wesi kaikkiin filmä wam-
moin Shmisille ja eläimille.

N:o 108.

Lehmistä, ja niitten taudista.

Kuin Lehmän hampaat liikkuvat ja len-
suwat trankeista hiwutetaan hampaat jauholla,
joka on tehty alunasta, suploista ja inkisää-
ristä, jolla ifeneet talwella hiutetaan kerta eli
kahdesti wiikosa, ilman laimin lyömistä, wai-
lta ei he ikään saisi hapanta.

Lehmän ikä nähdään sarwista. Kol-
manna vuonna alkaa ensimmäinen rinki nähy-
mään, ja sitten joka vuosi uusi tulee.

Jos Lehmä on saanut sen pahan tawan
että ihmiä ittiänsä, eli sen Wasikka imee,
niin pannaan päähinen (kriimu) kuusen teräwi-
stä orista, eli raudasta, kuonolle, joka pistää
utareita; siri kuin hän unhottaa sen tawan.

Lehmäin kuivuuteen satakerrasa,
annetaan hienori jauhettua timi yrttiä (*poly-
podium vulgare*, *Stensöta*, *Linnæi Fl. Svec.*
944). Eli jauhettua Sinappia, Tranin
öljyä, palowiinaa yri kortteli yhteen sekoit-
tettuna; josta annetaan Lehmälle kari jumfurua,
ja wirutetaan perästä yri jumfrulla puhdasta
palowiinaa, — — —

Jos hän on Ummella, pannaan siihen hywä sinkerpori kröön Bikttrilliä, eli mustaa (kupaar-röökiä). Tämä annetaan Gläimille kuin ne lettywät ja tulewat lennoriin, wapisewat, ja eiwät märehdi, ja ruoka lysti on pois; jota on merkit tautiin.

Lehmä ummesa olles pistetään hyri aluna palanen kahden päähän kokonen perä-suoleen — ja ei petä.

Ujettuneihin Rauhaisiin kurfunal=ka, otetaan malia (absinthium), pujoa (artemisiam) ja kamillin kukkia, yhen werran kumpiain, ja keitetään juomasa; nämät ruohot sidotan kaulan ympäri waatteeseen ja sidotaan kiinni sarwiin. Kahdesti päiwäsä uudesta lämmitetään, jos sitä aikanaan ruukataan, niin se paranee, mutta jos wiimytään puhkee se reikiin, ja on kauwan auki.

Jos Gläimet rykiwät eli owat Yskäiset, annetaan niille malia ja kataria wettä ja wähä suoloja sekaan.

Sappi-tautiin eli kelta-tautiin annetaan niille Finis eli Saran saipuata (venedisk twäl) wedesä sulattu, juoda kerran päiwäsä, kolme päiwää.

Ripeille nahattomille nännille eli nisille bruukataan hyri woidet suolattomasta woista, Sulikwestä ja Alunasta. Gliffä: palowiinaa, Etikkata ja pukintalia yhteen sulataan.

Ulkonaisiin haawoin ruukataan hyri woidet kusesta, keitetty jotain sakiari suolan ja ihran kansa hywin yhteen sekoitettu kuin Mätä-Ruu lähestyhy, plaa Lehmät tulla kuivari

turwasta, filmät juorewat, joka on merkki kuumeuteen ruumiisa, silloin annetaan isolle Rahwaalle lusikallinen terwaa ja fourallinen mahlia ja suoloja.

Härkäin riukku tauti, parataan liha laufalla (suola wedellä) keitetty, ja wahto pois otettu, yri kortteli päiwäsä; elikkä nokia ja palowiina.

Puna-tauti parataan yhellä lusikallisella Serpentin öljyä 1, 2 eli 3 kertaa päiwäsä — ei ikään petä.

N:o 109. Rago N:o 72, 73, 94, 95, 97.

Sikain Tautiin.

Ruivina kessinä, ja kuin ei he saa juoda, tulee ne loukista ja peräpuolesta herwottomari, ettei ne tahdo seisaalla pysyä. Ne parataan silloin seuraawaisella pulwerilla. Salt-pietaria 1 luodi, Drsten 1 luodi, Campher-tiä $\frac{1}{2}$ gwintiniä, Antimonium crudum $\frac{1}{2}$ luodia, eli sen sijaan Sulikiweä, hienonnetaan, ja annetaan puoli sasia, kullekin taikina palleisa, päiwäsä; ja annetaan Frankkia eli piimää, sinukkata juoda wälistä.

Kryhni Siat tutaan, että ne on ajettuneet molemmin puolin kaulaa, ja kowat rip-puwat: ne parataan, jos niille annetaan 3 lawermarjaa 3 päiwää perätyrin, jaubona; jos ei se kohta auta, annetaan uudesta — Antimonium crudum tekee myös sen saman.

Sian kalwosta, joka peittää rinnat sisällä (pleura) ja wälikalwosta keuhkojen alla (Diaphragma) saadaan puu lyhtyin peitet, jotka on niin kirkkaat kuin klasi.

Karjan Nuttoon eli Eläinden Loukkaus
tautiin.

Marjella Eläimitä tästä taudista (præservativ). $\frac{1}{2}$ naulaa Puttramatointa Saltpietaria, 2 eli 3 luodia Salmiakkia ja 1 luodi Camphertiä, surmotaan jauhoi, josta annetaan joka Eläimelle finkerporin täysi 2, 4 eli 6 kertaa viikosa.

Kemäillä ja kesällä annetaan myös mälissä Eläinden juoda yhtä wet.ä, keitettyä kusiäis pesistä eläwäin kusiaisten kanssa kiehunutta, suolan eli suolaweden kanssa sekoitettu; sillä ynnä sen wahwistawan pihkan kanssa sisällänsä pitää tämä yhen höyröwän, wahwistawan ja janoa sammuttawan happoimuden. Jos nuoria tuoreita kuusen kaswanneita siihen tygö pannaan, on se sen woimallisempi — kataran haikoja ja hiestanan warsia ja lehtiä, hakata, keittää — juottaa, on sangen hywä.

Kolme eli neljä lusikallista terwan päällä seisojata wettä, muulla wedellä sekoitettu, kaataan Vehmän kurkkuun. Eli $\frac{1}{2}$ korttelia Termaa kiehautta ylös $\frac{1}{2}$ tuopii wettä sen johduttua, tätä wettä paljaaltaan kallistaa 2:sti viikosa eli useimmin Vehmän kurkkuun. — Nämät happoimellansa parantawat ja wahwistawat Eläinten sisällykset, weren ja ruumiin.

Tämän Taudin liikkuesa liiki senonsa, kaataan Eläimiin Etikkata, pontakkia eli palo-wiinaa, malin kanssa kusiais pesä ja kuusen haiko weden kanssa, on wirwottawa ja tarttumista läkähyttävä.

Mutta puumöljyä antaa, ei ole hyvä neuvo. Eikä myöskään wattan riikowia edellä — se on wahingollinen mutta jälstä päin — ja awata suonta Touko-Kuusa lihawiin ja werisiin — joka on Herwoiset warjellut waikka ne on toisten kansa ulkona käyneet. —

Mutta että taudin alla suonta awata, on peräti wahingollinen ja kiiruhtaa kuolemata.

Merkit Tautiin. Wälistä ei hawaita Ujettumista ja silloin ne taitaa kapertthä yhes wuorokaudes eli 10 tiiman sisällä — ja silloin määrehtiminen lakkaa, silmät on kahallaan ei liiku waan mullkailewat, kormat kuumat ja rippuwat, ruumis warisee ja wapajaa, werta tippuu sieramista, ja werinen ilkiän hajunen luola eli kino käysuusta, ajettuneet näistä paikoin.

Kuin joku Gläin, näitten merkkein jälkeen on sairas, niin kohta bruukataan tämä lääkitys: Rec. 1 naula Puttramatointa Saltpietaria, $\frac{1}{2}$ osa naulaa Wilkun-walkun kulkia (Eiljeconwallie blomster) $\frac{1}{2}$ osa naulaa Kamilli kulkia, 3 luodia Kamfartia ja 5 luodia Salmiakka, jauhori sekoitetaan; 1 finkerporin täysi 2 eli 3 lerta päivästä annetaan hyvällä hyödytyrellä.

Eiri toiseri ota: 5 osaa Saltpietaria, yhen osan Hirwen sarwen suolan kansa (Hjorthorns-salt, Sal. C. C.) yhtä tasaisiin osiin sekoitettu, on vielä parempi.

Ynnä ensimmäisen pulwerin kansa on hyvä antaa sairaalle Gläimelle joka ilta 50 eli 60 pisarata Wenäjän öljyä, puolen sen werta Hjorthorni öljyn kansa.

Takasta R o k e a, illoilla on hyvä antaa. Biellin Elixiri eli Hjernerin Testamenti

on löyhty hywäri ihmisille, jotka on Gläinden loukkauresta tulleet kohdaturi.

Ettei ne terwet Gläimet tulis saastuturi tälkä taudilta, on waarin ottaminen:

1. Että se sairäs Gläin yxin salwataan ja holhotaen.

2. Kuin joku tulee niistä paikoista josta tämä rutto liikkuu, ja joka sairaita Gläimiä kattoo, pitää samuttaman ittensä Tuli kiwellä, katojilla, katajan-marjoilla, kaikenlaisilla piholla, Terwalla ja pihkaisilla puilla, puikoilla ja riemuilla jotka on sulattuun tulikiween kastetut.

3. Sairasten sonta, heinät, ja raadot hywin syhywään maahan kaimettaman, ettei Terweet saa niitä haistella.

4. Nawetta samutettaman — Gläimet sillä pidettämän.

5. Gläimille annetaan joka päivä suolasia silakoita; ja annetaan nuolla, sekoitusta Terwasta ja suoloista.

Turpa pyhitään surmotulla kynsilaukalla sekoitettu wetelällä pihkalla, Terwalla eli Terpentiinillä. Joka päivä hiutetaan ne pitkin selkää ruotoa harjalla, ja suu hiutetaan willalla riemulla suolalla päälle piroitettu.

Sairaita Gläimiä andoi Stud. Med. & Oecon. Herr *Erland Turseeni* (Kongl. Collegii Medici Berättelse om Boskaps-Sjukan i Östergöthland, tr. 1751 pag. 10)

Tällä tavalla huusata:

1. Suonta lyödään kaulaan yxi eli usampi kerta, sixi kuin kuumuus on wähennyt.

2. Leikataan rinta lapaan nahkaan reikä ja auki pidetään.

3. Ota yri naula Finis Saipuaata, leikkaa hienori, sulaa 6 kannusa wettä, pane kourallinen saltpietaria, anna kiehua, sixi kuin kaikki on ylös sulanut, ja anna Gläimelle yri tuoppi illoin ja aamuin, sixi kuin se wattan rikkoo ja ummelta päästää.

4. Vielä että liika tuumuuš wähetäisiin, niin pannaan hymä hypeellinen Saltpietaria jauho-juomaan joka haliari tehdään, ja kaataan muutamasti päiwäsä Gläimen kurlkuun, jos ei se mielellään juo.

5. Että kurlku, sieramet ja henki torkwi, sitkiästä kinosta puhdistuis; niin awataan Gläimen suu 3:sti päiwäsä ja heitetään hienottua saltpietaria kitaan, ja lasketaan irralle, että se saa päristää ja räkää ulos perata.

6. Kuin Gläimen watta on kyllä auki, niin se wettäkin heittä, mutta jos ei se wettään lafkee, niin T e r p e n t i n - ö l j y ä annetaan $\frac{1}{4}$ osa torttelia, hymällä höydytyrellä.

7. Jos se wattan rikkominen jonga Gläin saa saipua juomasta N:o 3. seisaktais ja muuttuis ulko taudixi; niin se autetaan $\frac{1}{2}$ torttelilla liin-öljyä, joka muutama kerta päiwäsä annetaan, ja jos ei loka sittengään tahtoisi tulla sakiari, niille annetaan ynnä liin-öljyn kanša joka 6:des tiima, yri palli tehty hienori surmotusta petäjän kuoresta, ohraisista jauhoista ja wedestä nyrkkin kokonen. Muutoin ruufataan ainoastansa liin-öljyä, joka tässä taudisa on höydyllinen.

Pohjan maalla kuin Shmiset saawat loukkauren eli Ruton-nuolen ihoonsa, joka on kuolettawainen, niin he teräwällä weitellä ensin hakkaawat kipiätä paikka; ja sitten kofta

tuores juusto, maolla maidolla juorutettu
päälle pannaan, johon se musta mato (*furia
infernalis*) wetäyppi — ja Shminen paranee.
(Vid. *Diss. Miracula Insectorum, Upsaliæ,*
præs. Linnæo 1752).

N:o 111.

Lammasfen Kupuliin eli Koffo-tautiin.

1. Niin pian kuin hyri Lammas hawaitaan
saastutetuxi, erotetaan se terweistä, paikalle, josta
ei kylmän höngy käy, pestään haliassa wedesä,
ja wllat pois keritään.

2. Joka päivä annetaan kerta eli useim-
min lusikallinen fläder-moosia, hähmenetty $\frac{1}{2}$
tuoppiin hywää olutta. Taudin wallalla ollesa
on lusikallinen hunajata hywä.

3. Sairaalle Lampaalle annetaan joka päi-
vä haliata juomaa ruis eli kaura jauhoista —
Sfoppia keittää heidän juomaansa on vielä
parempi.

N:o 112.

Sewoisten Kapiin, Stud. Turseeniltä.

Kapi on tarttuma. Sewoiset, jotka sillä
omat saastutetut.

Suonta lyötetään kerta wiikosa, ja kah-
desti wiikosa pestään Saltpietari keiton we-
dellä eli wäkwällä laakalla suolan eli saltpie-
tarin jälkeen — mutta jos awoimia haawoja
on, niin ei pidä haawat pestämän suola wedel-
lä, waan pyhittämän liin-öljyllä.

2. Sotketaan yhteen rauta eli kiwi moort-
telisa Sulifiweä $4 \frac{1}{2}$ luodia, Spetsglas (*Antimonium crudum*) 2 luodia, luttrattua Salt-

pietaria $\frac{1}{2}$ luodia hienori, erittäin surmetaan — annetaan isolle Hemoiselle $1\frac{1}{2}$ lusikallista joka toinen päivä, appeihin jos hän sitä tahtoo syödä, eli hämmennetään se juomaan ja kaa-taan hänen kurkkunsa sieranten kautta — mutta jos hän rupiaa hengittämään raskaasti tämän pulwerin jälkeen — ei tahdo syödä, niin annetaan hänelle neljä lusikallista liin-öljyä.

N:o 113.

Hemoisten Tái-tautiin.

Leikattua Tupakkia ja Rynsilaukkaa wälk-wästä juomasa keitetään ja pestään sillä.

N:o 114. Rako N:o 28.

Sullut Willi Koirat.

Ei enää syö eikä juo; ei tunne omaa Tsán-tátánsá, juorewat metttään willinä, kita auki, kuola juoree suusta, hántá rippuu taka jalkain wälisä; haukkumat harwoin, ja kähiseväällä äänellä, kähvät päälle kaikkein kuin he rookaa-wat, ja saattawat Taudin joka Eláimen päälle jota he purewat, ja niin he juorewat 9 wuorokautta, ennen kuin he tuskalla kuolewat.

Tástä taudista luullaan taitawan Koiria warjella, jos heidän ruokaansa sekoitetaan Kanan pastaa, ja annetaan heidän syödä siitä wáhá joka päivä.

N:o 115.

Härkiä, Lehmiä ja muita Eláimiä ja Kar-jaa huufata ulos lasteisa ja muutoin, ettei niihin taudit tartu.

Suin Eláimet kewailla ulos lastetaan, on

tarpeellinen, että päivää ennen annetaan pähkinän werta Karjan Theriakia aamulla leimogn kanka, ja samana päivänä kuin ne ulos ajetaan woileipää surwottuin Fankooliin ja Tillin kanka, se warjeelee heitä kaikenlaisesta tarttumisesta ja myrkystä.

Mutta yhden hywän Karja-Muorin pitää myös usiasti iloilla antaman heidän nuolla suolaista kalaa, suolaa, kynsilaukkaa, ja muuta — mitä hänellä on, niinkuin Eiwerstikua — se awaa Lypsä Lemmään maito suonet jalosti. Erinomattain neuwon minä häntä, että yhteen fluutuun eli pusfiin sitoa kynsilaukkaa, suoloja, pirun-pastkaa ja majawan-haustaa kaulaan rippumaan, niin se warjeelee loukkauksesta ja lettymisestä.

Herneitä keitettyinä annetaan wälistä syödä, niin ne lihovat pikaan ja saawat hywän karwan.

N:o 116.

Eläinten mahan ja suolten pureihin ja wäänteihin.

Tauti tutaan siitä, että he panewat maata, nousewat jälle pian, jalat wapisewat ja ei he syö. — Ota silloin Dlutta, hämmennä siihen suoloja, hämmennä että wahtuaa, ota wahto pois, kaada kolme lasillista kurekkuun ja anna ynnä Eläimelle Theriakia.

N:o 117. Kaho N:o 36.

Eläinden Silmille.

Kuin Eläin mulkuilee ja nurin kääntää silmiään, niin puhalla suoloja silmiin.

N:o 118.

Kuin Eläin ei tahdo syödä, ja ei ole juuri roweisaan.

Kuin Elin ei ole Roweeallinen, ota sen häntä kämmenten wáliin; jos se on pehmiä ja niinkuin näiwehtynyt, että sen taitaa ympäriin ja kääriä, niin leikkaa weittellä, poikkipuolin häntää, puoli wehten hamaran shwáltá; jota ei se tunne, sillä häntä on kuin puuttunut — pane siihen haawaan 9 ohran jhwää, sido punaisella weralla eli silkillä, ja anna ohrat olla siinä 9 wuorokautta — awaa jälle — Jos Eläimillä tämä tauti on kauwan, tulewat sääret kipiäxi, lahtuwa ja lamaantuwat.

Eli: sekoita hienoja suoloja rukiin olfiin, hiero sillä häntää siri kuin se lämpiää; Tee se muutamasti päiwäsä; niin weri tulee liitkeelle ja Eläin protenee.

N:o 119. Rago N:o 43.

Koska Härjät eli Lehmät werta tekewät.

Ei niitä pidä paljon ajaman; ettei mara ja feuhko tuletuisi. Tämä tauti tulee laitumesta eli ruohoista: ja parataan näin:

Tormentiilan juurta (puna juuri) eli Tuli-ruohon (Hewon hiiran juurta) hakkaa hienori, anna syödä.

Eli: Johannes öljyä (ol. hyperici) suulaa lämpymäs oluesa, anna muutamasti sisälle.

Eli: pari päiwän perästä kuin puna on näkynyt, niin leikkaa lastia pitkiin ja hoikkiin kiiwuin ja sekoita kaurain eli leipään, ja anna sisälle, kuitengin ei ylönn paljon; Eläin peitetään waatteilla.

N:o 120. Käsko N:o 33, 103.

Jos Eläin ei taida wettään heittä.

Anna juoda wettä josa persiljan juurta, kramun kivejä ja lawermarjoja on keitetty.

Eli: ota hunajata, öljyä ja wiinaa, keitä, anna sisälle kolme aamua perätyxin — Eli pistä Traania kurekkuun.

Eli: ota härjän sappea, pane sisälle wäbhä suoloja, ja woitele sillä ympäri nawan.

N:o 121. Käsko N:o 54, 64, 96.

Eläinten Umpi-tautiin.

See hxi juotawa Finis Saipuasa hxi luodi, päkkinä puun juurta 2 qwint., Säfwe-puuta (Sabina) 1½ qwint., keitä ne wiinasa eli oluesa — anna Eläimen juoda, ja kuljeta sitä wäbhä.

N:o 122.

Kuin Eläimillä on matoja suolisa.

Keitä hxi luodi Eläwätä hopiata wedesä, ja anna Eläimen juoda sitä samaa wettä.

N:o 123. Katso N:o 22, 59.

Ettei parmat, hyteet 2c. syö Eläimiä.

Ota warsan polwen ruohoa (persicaria, Jungfru-twål) puserra se mehuxi, woitele sillä Eläin, eli Traanilla sarwein wäliä. — Käsko N:o 59.

N:o 124. Käsko N:o 42, 46.

Jos eläin on astunut rauta naulaan
eli muuhun teräwään.

Ota rauta naula ja pistä se flässiin — eli pistä flässiä naulan reikään ja sido päälle lukinwerkkoa.

Eli: Ruukkaa Viin-öljyä ja pikiä, sulaa yhteen, ja voitele sorffain wälillä. Kuin sääret nilkasta ajettuvat niin on weri hyytynyt sorffain wäliin; ota jouhi nuora, eli wahwa hampupu siima, wedä sitä sorffain wälillä, että weri uloslähtee; siitä eläin paranee.

N:o 125. Rago N:o 42, 46.

Sarwi-Wahingoihin.

Jos joku Nauta sarwensa puskee rikki, niin pestään se wiinetillä suolalla ja öljyllä yhteen sekoitettua; ota sitten ihraa, terwaa ja kuusen pihkaa, sekoita yhteen ja pane haawan yli; Eli: ota nokia, suoloja ja wanhaa ihraa, yhteen sekoitettua, ja sido ympäri; ihra kalwo ympäri sidottu, parantaa myös hywin.

N:o 126. Rago N:o 16.

Kärmeen pistoreen eli panemiseen.

Hauwin hampaalla hakkaa ensin paiset, pese Etikalla ja pane Theriakia päälle. —

Surmo Limerstikkua, sekoita wanhahan wiinaan ja truisla Gläimen sieramiin, ja pane tuoresta Sian pastaa haawan päälle — — Eli: keitä Limerstikkua ja kynsilaukkaa juorewasa wedesä ja kaada sisälle. —

Eli tuoresta pajun kuorta, nyljällä puoli haawaa wasten, ja sido surmotuita hampun siemeniä päälle. —

Theriaaki ou höyhyläinen ruukata kaikkea myrkkyä wasten — Warsan polwen ruoholla on sama luonto.

Kynsilaukka Gläimille antaa, on hywä lääkitys.

Kuin Eläinden hampaat löyhtywät.

Ota kourallinen suoloja ja vähä maltaita sekoita, hiwuta hampaita ja ikeneitä, ja anna Eläimen se sitten syödä, niin tarttuu hampaat jälle kiinni.

N:o 128.

Kuin Eläin on lettynyt (lennorisa).

Ota liwerstikkua, malia, mästerörtiä, sekoita suolain kanssa, anna sisälle — — aamuin ja illoin sisälle annettu on hywä warjellus.

N:o 129. Kago N:o 58.

Kuin Eläin ei taida seisoa jalwoillaan, pöhöttywät ylemppää mahaa, ja saawat niin-
Euin kalwon filmihin.

Ota suoloja, hunajata, lawermarjoja ja walkiata inkisäriä yhen merran kumpiain, tee jauhori, puhu silmiin. Sitten ota Eläinden Eheriafia leiwälle, pane sen päälle mästerörtti ja Sammakon porras juurta; anna syödä kofta — niin se auttaa — kylmä wettä waletaan Eläimen päälle, ja sitten peitetään.

N:o 130.

Eläinden pää-tautiin ja pyörtymiseen.

Leikkaa niitä kofta kowaan, että werta tulee, Ota timiani surwottua, suoloja ja leikatuita kynsilaukkoja, wiinaan, hiwuta kieltä —

mutta paras, on ottaa pois se Gläin, sillä se tauti tulee useimmin.

N:o 131. Raho N:o 129, 36, 117.

Wettä juorewiin raattaisiin filmiin.

Hiero fieltä suolalla ja kynsilaukalla, wirutta sitten wiinalla eli oluella — awaa suoni fielen alta.

N:o 132.

Perna-tautiin Kläimillä.

Keitä saarnipuun kuorta wedesä, ja anna naudan juoda muutama päiwä, awaa pernan, ja ajaa paljon wettä ulos, jos sillä on wesi-tauti, ja Gläin tulee hoikemmari. — — Soka tahtoo termeltä Nautoja, pestöön heidän suutaan, heidän omalla wedellään, niin heistä paljo kinoa ja räkää ulos juoree suusta, ja alkawat syömään halulla.

N:o 133.

Täitä ja wäiweitä vastaan.

Surmo kynsilaukkaa; sekoita liin-öljyyn eli muuhun raswaan — eli Gläwällä hopiaalla woitele täiset paikat — Ei pidä Gläimiä laffettamaan siko läättiä nuuskimaan ja lähestymään, siitä he saawat täitä — ja kuin yri saa, saastuttaa se koko karjan. Raho N:o 21, 50, 113, 7.

N:o 134. Raho N:o 38, 69.

Gläinden rupiin ja kaapiin.

Sekoita woita wanhaan kuseen, pese sillä.

Eli: Ota vanhaa rasmaa, laada se kylmään weteen että se hyytyy, sitten ota pirun-paskaa, tulikiveä, lawermarjoja, kynsilaukkaa, kupar rööfiä, termää, sekoita siihen, anna kiehua, woi-tele lämminnä Eläin sillä; lämpymästä naut-
tosa.

Ota waarin: lufit ja häämmäshäkit on hywät nauttasa, ne wetawät paljo myrkkyä ja märkhyttä pois — Eläimet menestywät hywin kusa ne owat.

N:o 135. Katso N:o 2, 101.

Eläinten Rukouksen ja Kyymiseen (kõhään.)

Anna Entianaa 2 luodia sisälle — Eli, ha-
kkaa Tsoppia tuoresna, anna 9 päiwä perätyxin
— Eli 4 kahmaloa pujoja, laada wettä päälle,
räsää mehu ulos, anna 7 päiwää perätyxin. —

Eli: Ota 1 tuoppi pestojä ja hierotuita
pappuja, keitä ilman suoloja, wuohen talia
6 luodia, 3 kuorittua kynsilaukkaa, keitä
wierteesä, anna 3 päiwää sisälle, on sangen
hywä apu yskään, nautoille.

N:o 136. Katso N:o 58.

Kuin kalwo eli häiwä on filmän päällä.

Naudat saa wälistä lijan filmän päälle,
josta kansa näin eletään; ota äimä eli neula,
pane sen filmään lafkaa, pistä kalwon läpi, nos-
tata sitä ja leikkaa pois, josta jälkeen filmä
sitten woidellaan suoloilla ja nuorella kermällä
(siilillä), kuitengin waaditaan tähän kermää ja
ennen harjaandunut kääsi.

Eli: Ota kewäillä mateen maraa, pane amopäiseen klasiin auringoon; siitä tule öljy, voitele sulalla aamuin ja illoin, niin häiwä kulun. Saisi siihen panna puoleri suolaja maran päälle, kuin se klasiin päiwä paisteseen pannaan. —

Eli: pane onki matoja (lieroja) klasiin, peitä se yli kaikki parulla taikinalla, pane uuniin leipoesa niin sulawat madot; voitelee sillä öljyllä silmää.

N:o 137. Käho N:o 28, 29, 63, 66, 92,
93, 97, 107, 110.

Warjella edeltäkättä (præservera) Eläimiä
taudista.

Anna niille kewäillä eli Mikkelin aikana pähkinän werta Theriakkia leimän kanša.

Anna kerran Ruusa paistettu leipä pala, woita päälle pyhitty, johon leimitetään fänkoolia, tilliä ja kynsilaukkaa, niin ri mitään wahingollista ruohosta haittaa. Eli: ota Gläinden Theriakkia, Bärnsteeniä, majawan haustaa, kynsilaukkaa, surwo yhteen ja anna eläimelle ennen kuin muuta syötetään — — Tämä on myös hywä kuin niiten pää ja laula ajettuu.

Yhden wiisan isännän pitää slahdatesa kat-soman misä wika on ollut sisällä — ja sen jälkeen mara-perna- eli keuhko-tautiin — eli sappi-tautiin sowittaman lääkityxiään. — Jos wika on keuhkois ja Gläin paljon ruskii, antaa Ehrenpriisiä suolain kanša eli isoppia eli pujoa. — Käho N:o 135.

Raikenlaisiin Karjan tauteihin.

Putken juurta (Angelica) 9 luodia, mäki-
humalan juurta 1 luodi, liisan minttua 3 luodia,
isomman vihalaisen eli polttiaisen 2 luodia,
Kiwihyrttiä $\frac{1}{2}$ luodia, Warsankamion lehtiä (Tussilago) 1 luodi, Kuoria 9 erilaisesta puusta, kaktajan erinomattain — päättä kärkein pois kawatataan, ja sisämmäinen kuori hakataan hienoksi, wáhá kuivatetaan, kaikki sekoitetaan, kahmalollinen, kutain, keitetään kaikki kyydyt 8 kannusawetta padassa siiri kuin tulee ruskeaksi kuin wietet, josta annetaan Gläimelle $\frac{1}{2}$ korttelia, $\frac{1}{2}$ korttelisaolutta, joka ei saa olla tuoresta eikä aiwan wanhaa.

N:o 139.

Kuin Suoni on suljahtanut eli katkennut.

Nese suoni lämpymällä oluella ja sulatulla raswalla, fastele riepu samaan ja sido päälle. Pellawan siemenet on myös hywät näille waimoille.

N:o 140.

Maahan pyhötukseen, turpumiseen, ja ummella olles.

Anna neljä luodia surwottua Aloesta haliasa wedesä. Muut antawat Kuparrökiä ja tuoresta Tästia.

Hiireä lokareet oluesa, awaawat hywin. Hampun lehdet wedesä juoda.

Sos se on wesi-ummella pane hanhen
ihraa lämpymään juomaan, anna sisälle; woite-
tele samalla ihralle napaa, surwo kynsilaukkaa,
woitele sillä kufitin.

N:o 141. Katso N:o 72.

Sappi-tautiin.

Kuin naudan silmät juorewat, on merkki
että sapesa on wika, truißkaa Suoloja ja in-
fisaaria kormaan, sido niinellä. Kuivattu Sian
sappi annetaan Etikan ja suolan kanssa ja si-
tä pannan kormaan ja kiini niwotaan, auttaa.
Saipuata weteen wißpata ja antaa juoda,
on paras apu Sappi tauteihin.

N:o 142. Katso N:o 62, 78, 91.

Kuin Lehmällä on Työläs poikeisa eli
Wasikkata saadesa.

Ota kappale Majawan haustaa sekoita se
truutiin, kaada Lehmän kirkkuun Etikalla eli
oluella, niin se pian poikii ja puhdistaa ihen-
sä — Tämä on myös Lampaille löytty hywäxi.

Eli ota polttiaisen siemeniä mettu maarin
aikana anna sisälle lämmitetysä oluesa, se
auttaa.

Sos jälkimmäiset ei tahdo irralle lähtiä,
eli Lehmä ei perkau, niin ota muutama luodi
pellawan siemeniä, keitä wedesä, ja anna Leh-
män se juoda.

Nwata maito suonin, jälkeen poikimisen.

Keitä herneitä hywin ja anna lehmälle we-
si juoda, sekoita herneet sitten sen hauteseen.

Jos E h m ä e h t y y, anna Ewerstikkua
lämpymäsä wedesä muun heinän kansa syödä.

Maito huoneesa samutetaan Mirhamia
Birakkia, Malia, Johannus ruohoja ja Tam-
men määli kuorta, niin maito pysyy myrthymätä,
ja Salwikot ja parat ei tohdi sinne lähestyä.
Hiuta myös ultoa hulikat kynsilaukalla. Maito
hulikoita pitää hautoa ja pestä Ewerstikulla,
Eillillä, polttiaisilla ja kuminan warfilla, wi-
cuta puhtaari, sillä likaisissa ja happaimissa
Maito astioissa ei tule hymä fiili.

N:o 143.

Eläinten kulkku eli lääkeuuihin Tauteihin.

Rec. Ehrsten 8 luodia (Lapis suillus).

Spitsglas 6 luodia (Antimonium).

Poltetuita suoloja 4 luodia (Sal decrepitem).

Kamferttia 1 luodi (Camphora).

Brunrot 9 luodia (Scrophularia).

Ruton juurta 3 luodia (Waleriana).

Jnrisääriä 2 luodia (Zingiber).

Pietarin kukka 2 kourallista (Millefolium).

Kruutia 6 luodia (Pulvis pyrius).

Myrrhaa $\frac{1}{2}$ luodia.

Saltpietaria 12 luodia (Nitrum).

Nämät kaikki surwotaan hienori jauhori
ja hywin yhteen sekoitetaan. Dosis, eli

Sisälle annon määrä on 1 luodi aamuin
ja illoin wedesä, jossa edeltä on keitetty kara-
borin juurta (isoa laija ohdakesta) suola heinän
juurta.

Piikkuiſa Gläinden taudeiſa on myöſ
hyvä marjelluxeri antaa heidän wäliftä juoda
jotain ſammuttamattomasta kalkiſta eli tuhasta
tehtyä lipiätä.

Seurawainen pulweri Gläinden Tautiin.

S p i t s g l a ſ i a (Antimonium crudum) ja
tulikiveä yhen werran. Anna täyſi Raawalle,
1 luodi, joka kolmas eli neljäs tiima, lämpy-
mäſä wedeſä. Tätä annetaan kuin Gläin jo on
taudiſa ja ſairasna.

Eli näiſtä yrteiſtä ja ſuuriiſta.

Scordien ruoho, Cardobenedicta, Diplami,
Ruta, Salwia, Putken juuri, Baggeſöta, Pu-
na juuri (Tomentilla) Drmroth, Cicorien juu-
ri, Swindöds = rot, Lawermarjoja, Katajan-
marjoja — ſurwo hienori, ſekoita, anna läm-
pymäſä wedeſä yxi luodi joka kolmas eli nel-
jäs tiima, Gläindä kōhden.

Seuraawainen ſotku moneſta laiſta kōkoon
pantu on minulta itteltä ylös ajateltu Gläinten
Tautiin, loukkaus Tautiin, Lennoksiin, Turpu-
neille — — — 2c. ja ovat kaiſin parannet
kaiſia taudeiſa joille minä olen antanut ſekä
koti että kylän Gläimille.

Ota Terwaa eli Terwan Kuſta 5 = 6 luſi-
kalliſta, eli enemmän, kuinga tarwitaan, Suo-
loja pari kouralliſta, ſurwomata, Rynſilaukkaa
ja ſen tuoreita lehtiä, leikkaa; R o k i a totoiſta
ja padoiſta eli ſaunan katon alta pari koralli-
ſta — ſurwo, ſotke ſekaan.

Puutten juurta (Angelica) Rimerstikun tuoreita lehtiä eli juurta, leikkaa ruoheksi.

Wilkun wolkun eli Pietarin kukan (lehmä kielen eli kyyhni kukan) (Lilium convall: Fl. & Millefol.) kukkia, kiuwana eli tuoreena; hienonna.

Kamferttia hitunen; Saltpietaria pari kourallista — — rutan juurta ja kukkia (Valeriana) — jotka kaikki saadaan tällä maalla koti seuduissa — sekoita — sotke.

Anna sisälle lusikallinen terweille ja sairaille taudin aikana, joka ilta; Taikina pallissa, johon se sisälle pannaan, peitetään, kastellaan; hyri pitää lehmää sarwista, jo toinin tukkii kädellään aina kirkun pohjan, että sen tähtyh niellä.

N:o 144.

Kuin koi on Gewoisen kawiota eli Leh-
män sorfaka.

Kuin koi kawiota eli sorfkaa raikkaa niin on samakon eli Salwen liha kaikki jauhoina, jotka hywin weittellä pois leikellään ja krawataan, sitten woidellaan jalan alusta Tälillä ja Terwalla, ja jälistä tuli kuumalla raudalla wedetään äkisti yli ja paadetaan. Rewailla ei Lehmät tahdo pöyhä seisaallaan tämän Taudin tähden, jonga tähden heidän sorfkainfa wäli pitää puhdistettaman ja kynnnet leikattamaan ja tasattamaan; samoin Gewoisten kawiot.

N:o 145.

Jouhi-mato Warsain hännäsä.

Lutaan, että hännän juurelta karmat läh-
tewät, ja warsa usein hiwuttaa ja liikkää itti-
änsä, koin eli madon syhyessä — Hännän pää-
tä leikataan wäähä pitkin päin auki, johon pan-
naan suoloja ja hierotaan kammenden wälisä
— — hännän juuri woidellaan suola wedellä,
eli syhelmä woiteella, johon pannaan Tupak-
kia ja näsiän marjoja.

Rekisteri

Eläinden Tauti-Kirjaan, A = B = Ceen
jälkeen, osottain Numeroista löy-
tämään Taudit, ja niitten
huusaukset.

A.

Kjettuneet jalat lehmäin
N:o 41, 90.

Kjettunut Hemoinen reit-
ten välistä. N:o 12.

Kjettuneet leuwat. N:o 44.

Kuoiimiin haamoin. N:o 19,
27,

Khly tautiin Hemoisen. N:o 85.

C.

Eläimille. N:o 2, 110, 115,
138, 142.

Eläinden Tautia estää. N:o 40,
92, 110, 143.

H.

Hampaat Eläinden hyltyvät.
N:o 127.

Haamoihin. N:o 19, 71.

Häivä silmästä. N:o 58, 136.

Hemoinen lapaantuu. N:o 17.

Hemoinen saives. N:o 20.

Hemoisten hymä ruokko ja kor-
jaus. N:o 85, 81.

Hemoisten kapi. N:o 112.

= = = kurkku tauti. N:o 3, 86.

= = hiki-tauti. N:o 56.

= umpi-tauti. N:o 87.

= = = hystästä. N:o 2.

Hemoisen menestystestää. N:o 1.

Hemoista lihottaa. N:o 18, 29,
81, 88.

Hemoisten parannus kivi. N:o
39.

= = = Taudit. N:o 85, 86,
112.

Hemoisten varjellus Taudista.
N:o 28, 29, 88.

Huulet, kipiät kammasten. N:o
69.

Hytteet, Eläimistä estää. N:o 50,
123.

J.

Jalat Hemoisen hyltyneet. N:o
15, 144.

Jalvoille lehmäin. N:o 41, 124,
144.

Jitkoita Eläimistä estää. N:o
22, 59.

Jouhi mato Warfan hännästä.
N:o 145.

R.

- Ralwo filmásá. N:o 58, 129, 136.
 Ranain kieli sampa. N:o 75.
 Ranat saada munimaan. N:o 26.
 Rapiin. N:o 33, 67, 112, 134.
 Karjan Rutto. N:o 99, 110, 115, 138.
 Raula ajettunut Ehmán. N:o 44.
 Raviot Hemoisten. N:o 5.
 Rärmeeltä purtu Elain. N:o 16, 126.
 Rärwäisä estää. N:o 26, 59.
 Roi, jaloisa Hemoisten, Ehmáin. N:o 144.
 Roirat, willi. N:o 82.
 Röhásfá Hemoisten. N:o 2, 135.
 Rryhni sifoja. N:o 6, 109.
 Ruhmat, mabot, Eammaften sie-ramisa. N:o 98.
 Rupulat Hemoisifa. N:o 13, 14.
 Kurkku taudista Hemoisten. N:o 2, 3, 86.
 = = = Ehmáin. N:o 108.
 Rynsi Hemoisen filmásá. N:o 36, 58.

L.

- Lamoille Eláimille. N:o 9, 18, 34.
 = Hemoisille. N:o 1.
 Lampaille. N:o 8, 25, 63, 93, 98, 111.
 Eammaften páá = tautiin. N:o 98.
 Eammaften Taudit. N:o 63, 64, 65, 68, 70, 97, 106, 107, 111.
 Eammaften umpi-tauti. N:o 64.
 Eammaften wesi-tauti. N:o 10, 24.

- Eapaantunut Hemoinen. N:o 17.
 Eehmille. N:o 9, 43, 61, 62, 108, 128.
 Eehmád, hárilie. N:o 105.
 Eehmán jalat = jarmet. N:o 41, 42.
 Eehmá kufee werta. N:o 43.
 Eehmáin taudit. N:o 108, 110.
 Eehmán wasikoimiseen eli poi-kimiseen. N:o 47.
 = = = Eennorisa. N:o 128.
 Eetrisá ja Eennori, a Eehmá. N:o 55, 128.
 Eiika filmásá. N:o 58.
 Eiiikkuwiin tauteihin. N:o 143.
 Eihottaa Hemoista. N:o 18, 34.
 Eoukkaus Taudista. N:o 92, 97, 99, 110, 144.
 Ehotetty Hemoinen. N:o 14, 37, 48.
 Eypsy Eehmista. N:o 23, 48, 61, 62.
 Eypsán saada Eehmiá. N:o 23, 48, 61.

M.

- Mabon puremiin. N:o 16.
 Mahan Turpuessa. N:o 54.
 Maitoa saada hywin. N:o 48, 49, 142.
 Matoja Eláimisá. N:o 122.
 Mara, painajainen. N:o 56.
 Märehtimátöin. N:o 9, 60.
 Merkit Eammaften terwenteen. N:o 25, 65, 106.
 Munimat Ranat. N:o 25.

N.

- Naudoista. N:o 44, 97.
 Naula Hemoisen Eenzás, lihaan sattunut, haamoittaa. N:o 89.
 Nautain ulko-tautiin. N:o 45.

P.

Parmoja estää. N:o 22, 59.
123.
Painajainen, Eläinden. N:o 56.
Paiseet satula myöstä. N:o 13.
Parannus kiwi Hemoisille. N:o 39.
Pää-taudista Hemoisten. N:o 2, 3, 83.
= = = Eläinden. N:o 130.
Perna hyppy Hemoisten. N:o 4.
Perna tautiin Eläimille. N:o 132.
Peräsuoli ulos. = = N:o 57.
Pihlajasta, Eläimille, mitä? N:o 80.
Poikimiseen Lehmän. N:o 47, 62, 91, 142.
Porfaat. N:o 7.
Pöhötyreen. N:o 140.
Puna-tautiin Eläinden. N:o 104.
Pureet, Eläinten. N:o 116.
Pöörä eli pää-tautiin Lammas-
sten. N:o 68.

R.

Rauta naulaan astunut. N:o 124.
Ruikku-taudista. N:o 53.
Ruoka lyhtiä antaa Eläimille. N:o 113.
Ruokko hyvä Hemoisten. N:o 35, 81.
= = = Lehmän. N:o 61, 76.
Rupisille ja kapisille. N:o 38, 69, 134.
Rupuli eli Rokko tauti Lam-
masten. N:o 111.
Rurto, Eläinden. N:o 99, 110, 143.
Rykimiseen. N:o 135.

S.

Sairaille Eläimille. N:o 3, 110, 143.
Sampi-kieken. N:o 52, 75.
Sappi-tautiin. N:o 70, 141.
Sarmen loukkaus. N:o 42, 46, 125.
Satulasta lyötetty. N:o 84.
Satulamyyöstä kupulat. N:o 13, 14, 37, 84.
Savistunut Hemoinen. N:o 20.
Säästää estää. N:o 59.
Sikain tauteihin. N:o 72, 73, 94, 95, 97, 109.
Sikoja elättää. N:o 79.
Sikoja-krynnin = N:o 6, 74, 94, 109.
Silat lyöttämät. N:o 14, 37.
Siimi-tauteihin. N:o 36, 117, 129, 131.
Silppu Eläimille. N:o 76.
Sisälisihin tauteihin. N:o 30.
Sortka wiko:n. N:o 46.
Suden haavat. N:o 71.
Suoni katkennut. N:o 139.
Syömättömyyteen. N:o 113.

T.

Talmassa kieles. N:o 52.
Taubit Lammasten. N:o 63.
= = Lehmän. N:o 103, 133, 110, 143.
Taudista warjella Hemoisia, Eläimiä. N:o 23, 29, 63, 66, 92, 93, 97, 107, 110, 137, 133.
Täitä Eläimissä. N:o 7, 21, 50, 113, 133.
Terveenä pitää Lampaita, Eläimiä etc. N:o 66, 115.
Turvuttaija wattaa. N:o 54, 141.

U.

ulko=tautiin. N:o 45, 100.
 umpi=tauteihin. N:o 54, 64, 96,
 121, 140.
 umpi=tautiin Hewoisten. N:o 11,
 82, 87.

W.

Waarniikkaat. N:o 7, 50.
 Warjella Eläimiä taudeista. N:o
 92.
 Warsat täisä. N:o 21, 145.
 Wasikat. N:o 7, 77, 100.
 Wasikkain ulko=tautiin. N:o 100.
 Wasikormiseen, Lehman. N:o 62,
 78, 91, 142.
 Watturit Eläimet. N:o 45, 53,
 104.

Wäimeet. N:o 21, 50, 113, 133.
 Wäännet = Lauti Eläinden. N:o
 116.
 Weren kufemiseen Lehman. N:o
 43, 119.
 Werta tyrehyttää. N:o 51.
 Wesi=tautiin Lammasten. N:o 10,
 102.
 Wesi=ummella. N:o 33, 103,
 120.
 Willi koirista. N:o 82, 114.
 Wuohille. N:o 8.

Y.

Ystästä Hewoisten. N:o 2.
 = = = Lammasten. N:o 101.
 = = = Eläinden Ystä. N:o 135.

